

Prețul unui număr 30 cruceri — 75 de bani.

Jurnal beletristic - literar.

Abonament pe un an fl. 7, pe un semestru fl. 3.60

Nr. 18.

Apare la 1 și 15 ale fiă-cărei luni.

Tomul I.

Printul Dimitrie.

Roman de GEORGE ALLAN.

Apa curge, pietrele rămân.

Nimen din pretinsa societate a orașului Iași nu scia pentru ce se insurase Nicu Navru. Opiniunea profesată cu modestia din partea amicului său Verénu, că Nicu póte ar fi făcut acest pas din amor, se respinsese de tóte verișórele sale cu o furtună de indignațiune atât de mare, încât nimen nu se mai gândise la această posibilitate. Sora lui Nicu se revoltase așa de mult de acest pas al frate-său încât susținea în gura mare, că nu s'ar fi insurat, de cât numai și numai pentru a-i face ei în necaz, căci contase deja cu siguranță la moșia sa Năvrești pentru fiul ei cel mai mare. Nicu li-ar fi promis adese-orî, că nuse va insura, el ar fi făcut acum o prostie din cele mai neauđite și încă chiar acum, după ce refuzase cele mai bune partide.

Pe lângă tóte astea Nicu era un bărbat ca de vr'o treideci și opt de ani, soția-sa era o compatriotă crescută în streinătate, din familia bună, cu avere, ténără, cu un cuvânt, acesta căsătorie avea tóte șansele de a deveni una din cele mai fericite — dară așa era lumea și mai cu semn societatea — era deprinsă a vedea în persóna lui Nicu Navru numai pe adoratorul Dómnei Cleopatra Verénu, al sei flcău, și încă flcău stând la dispozițiunea tuturor damelor, tot odată unul dintre dansătorii cei mai buni, care acum devenia om așeđat, om căsătorit.

„Nu inteleg nici decum pe aceste femei,” dicea Vereanu cătră George Bălescu, care era amicul său și tot o dată amicul lui Nicu, mai ténér de cât el,

„de ce să nu fi avut Nicu acelaș drept de a se insura, ca și ori-care altul.

Acastă intrevorbire avea loc în salonul Dómnei Petru.

„Un bărbat cu un trecut atât de furtunos, ar fi făcut în adevér mai bine decât n'ar fi amăgit o copilă, ca și Paula, respuse George Bălescu, care părea a ascunde cu dificultate interesul ce avea la această cestiune, însă — nu ne privesce.“ Apoi pentru a întorce vorba adaoșe: „Printul Dimitrie ne ascéptă astă séră Verene, să mergem dară. Mi-e témă că printul nu-i sincer și că ne va compromite la cele din urmă pe toți.

„Îi sunt legate mânilé, cât timp nu póte inainta cu noi, replică Verénu, apoi se duseră împreună cu stăpênul casei.

Afară de stăpêna casei, Dómna Petru, și cu frumoșá ei fiică Sofia, mai remaseră Dómnele: Verénu, Zoe Navru, sora lui Nicu, care după divorciul ei reluase numele tată-său, și încă cu câteva dame mai bătrêne în salon. Domniș se duseră fără de a-și fi luat adio, de óre-ce aveau de gând a se reintorce cu toți. Sofia însă simți că s'a dus George Bălescu, tóte prin salonul cel elegant i se păreau acum dărăpánate, vocea dómnei Verénu suna atât de monotonă, lampa cea mare, lumina de o dată așa de reu, încât fu silită a o trage mai aprópe, pentru ca să póta broda mai de parte la lucrul ei de tapiseriă.

„Decă Navru s'a insurat numai pentru avere,” dicea în acél moment mamă-sa, Dómna Petru, „ar fi putut să ia mai bine pe Sofia, căci ea capêta mai multă zestre.

„Mamă dragă,“ o intrerupse feta, albă ca păretele spoit.

„O Dómnă, Sofiă scii prea bine, că ți-a spus-o chiar tată-tău de ună-đi, și noi acum ne aflăm între amice.“

Feta tăcu; nu trecea o oră măcar, în care să nu fi fost atinsă prin vr'un cuvânt al mume-si, cum putea să se mai sperie încă de nedelicateța ei. Așa dară lucră înainte, și-și dete silința de a nu mai auzi nimic din conversațiunea damelor.

„Uiți de familiă, draga mea!“ obsevâ bătrâna Golnof fără egard — Petru era ciocoiu de viță — „eu nu mă mir nici de cum, de insurătórea sa, căci la cele din urmă toți ajung acolo, numai ar fi făcut bine, decă ar fi luat o veduvă, de cât o fetă așa de tinără, care nu scie nimic de lume și care prin urmare trebuie să aibă pretențiuni, — totuș să va fi amoresat de ea.“

Asta însă era prea mult pentru Dómnă Verénu. Cum putea spune cineva dinaintea ei, că Nicu ar fi amoresat de alt cineva de cât de dânsa.

„Navru a stat mult timp la indoielă, nu scia s'o ia séu nu pe Paula, nu s'a decis, până nu l'am îndemnat eu,“ đise mișind fără sfielă. Mama ei a fost o femeia dragălașă.

„Mama ei“ exclamă Zoe Navru, țifnósă. „Eu în adevăr nu sunt prea dificilă, dar totuș đic, că era prea — cum să đic, — negenată. Istoria cu colonelul...“

„Sofiă dragă“ intrerupse Dómnă Petru, care se ținea de simțitóre și cu tact, fiind-că nu permitea de a se vorbi despre óre-care lucruri dinaintea fie-si, „du-te de adă-mi mătasea cea galbină din corfița de lângă patul meu“.

Tênăra fată era deprinsă cu asemenea însărcinări, scia pré bine, de ce o trînitea afară. Merse în iatacul (dormitorul) mume-si, se puse acolo pe un fotoliu și privi în flăcările focului. Să simția nefericită, îi era urit de vieță, traiul de tóte đilele îi devenise o povară, petrecerile îi erau un chin, și nu-i venise nici ódată ideia, de-ași căuta alte plăceri, distracțiuni mai înalte. Rare-ori cetea vr'o carte, nu era datină în casa lor, în cercul ei; nu era musicală și d'aceia părăsise jocul de pian îndată după ce venise din pensionat, cu desemnul se ocupase încă vr'o câteva luni, apoi însă influința împrejurimei sale își produse efectul, nu mai făcea nimic, ce n'ar fi făcut și cei lași, lucra la brodării, eșea în preumblare cu trăsura, și făcea séu primea visite cu mamă-sa. Medicul o declară de fôrte anemică și îi ordonă fer, ceia ce lua regulat fără a resimți din folosința acestui medicament, nici cea mai mică putere insufletitóre. Pentru nuvelele picante ale mume-si avea tot atât de puțin interes, ca și pentru politică, pe care se aruncase tatăl ei, arêndaș de meserie, dar arêndaș devenit bogat. Politică o lăsa bărbaților adică tatălui și fratelui, căci avea și un frate anume Costică. Era silită a asculta la discursurile despre cestiuni sociale și politice atâtea și atâtea óre din đi, tot așa precum era silită să se scole și să se culce. Singurul simț care mai trăia în

dânsa era un fel de rușine de nedistințiuinea mume-si, dar și acest simț se deșteptase numai de atunci de când începuse George Bălescu a cerceta casa lor. Deja la prima sa visită, ce li-o făcu, când fusese transmis ca jude la Iași, simțise o mare neplăcere auzind cu ce ostentațiune i spusese mamă-sa, că în fie-care đi ar avea musafiri la mésză, întrebându-l decă li va face și el din când în când „onórea“. Apoi când venise pentru prima óra la mésză, îi dase șampaniă, și îi spusese în conversațiune, că a fost un mare noroc, de i-a murit frate-séu, căci altmintrea ar fi căpătat moșia cu mai multe datorii încă.

El răspunsese: Dómnă mea, aș fi preferat să perd moșia și să-mi rămână fratele.“

„Firesce,“ observase ea ridând „toți đic așa, după ce o au.“

El tăcuse la acestea, ér Sofia ar fi voit să se cufunde sub pământ de rușine.

Decă simțise chiar Sofia că mamă-sa voia s'o mărite după Bălescu apoi cum să nu fi înțeles el această intențiune? Ceia ce i-ar fi fost indiferent dinaintea altora, față cu acest bărbat o gena nespus, i se părea fôrte rușinos. Éta pentru ce se purta în un mod deosebit față cu el, comitea câte o maladresă, pe care trebuia să și-o explice în defavórea ei. Ori era prea repulsătóre, ceia ce semăna a cochetăria, ori pentru a repara asemenea impresiuni rele trecea la extremul contrar, și-l distingea prea mult. Nici nu-i trecuse prin minte, că póte el nu observa nici una nici alta, nu-i trecuse, fiind-că prea se obicnuise a auzi vorbind de bărbați, ca de nisce ființe, ale căror fericire și nefericire ar atârna de la favórea femeilor.

Sofia ședea dar în odaia semiobscură, și-și reamintea cele ce vorbise astăzi cu George Bălescu, să cugeta ce i-ar fi putut đice altfel și mai bine. Acum veni servitorul să-i anunțe că ar fi dus ceaiul în salon. Dómnii Verénu și Bălescu se întórseră cu tată-sén. Sofia li servi și lor ceaiul cu grațiă cumpătată, ce-i era innăscută. Era în adevăr fôrte frumósă. Pecat că din ochiú cei negrii ca péna corbului lipsea expresiunea, cugeta George, când primi cészca sa din mâinile ei.

„Nu ți-au sunat urechile“ đise apoi cu vocea năbușită. „S'a vorbit mult bine de D-ta, odinióra.“

„De mine“ întrebă ea, aruncându-i o privire rece, „și cine a vorbit.“

„Printul Dimitric.“

„Da, toți bărbații mai în vêrstă au o óre-care preferință pentru mine.“

„Asta sună ca și o reproșă pentru noi, acești mai tineri. Óre să nu fim noi în stare ca să aprețiam superioritatea D-tale?“

„Superioritatea mea, respunse ea accentuând cuvântul cu ironie, „nu este identică cu persóna mea,“ și cu aceste se întórse de la el.

George Bălescu era cu totul uimit. Ce efrontărie ciocoiască. Ei cred necontentit, că toți rîvnesc

la banii lor! Dar această vorbă trufașă se potrivea cu figura ei iunonică! De ce mai și viu eu p' aici. Omul se nu suferă nici o dată ca să ajungă în o pozițiune falsă, tot orașul crede că umblu după bani.“

Luându-și adio, ca după o oră, își propuse cu tot adinsul de a nu mai veni în această casă, trimițând la cas numai cartea sa de vizită. Sofia însă se chinui totă noaptea cu cuvintele, pe care i le spusese. Aici credea că el ar fi înțeles-o drept, aici era de opinie, că ea i va fi părut poate arogantă, și chiar prin vis mai avu o certă cu el.

Părinții ei se sfătuiră întru aceia, pe cine să însărcineze, ca să întrebe pe Bălescu de-a-dreptul, decât voiesce să ia pe Sofia. Domnul Petru dișe:

„Îi voi da o zestre numai de 30,000 de galbeni, decât o va lua, căci Bălescu e cam sêrac și atât îi va părea foarte mult.“

„Vom mai putea spori suma, decât va fi de lipsă“, observă Dômnă Petru. „In nici un cas să nu-i oferi mai mult. Ți decât-l vei face pe Bălescu de ginere, va trebui să te decizi pentru partida albilor, a boerilor. Pozițiunea ta nepronunsată a fost până acum foarte agreabilă, atât albiu cât și roșii îmi făceau curte înaintea alegerilor, dar de va ținea prea mult așa, ar putea să-ți fie stricăcios.“

Soțul ei zimbi cu isteție. „Dragă“ dișe el cu sufisanță, „se formeză, cum am dișe o partidă de mijloc în care voi juca eu un rol principal, o partidă care va fi pentru libertate, ca și roșii, și pentru conservatorism, ca și albiu conduși de prințul Dimitrie, o partidă care mai cu sémă — dar acesta nu ți-o pot spune, află numai atât, că se pregătesc lucruri mari, și că în decursul acestei erni să va întâmpla ceva.“

Dômnă Petru să interesa numai pentru capii unui partid, și nici de cum pentru principiile sale, d'aceia intrerupse pe bărbatu-sêu.

„Ține-te numai tot de-a-una de prințul Dimitrie; ce a fost astă sêră la el?“

„Nimic, nu era cu voie și ne explică invențiunea sa cea mai nouă.“

Dômnă Petru oftă: Unul ca el mi-ar plăcea mai bine de ginere, un prinț, în etatea cea mai bună. —

„Ca mâne vei cere că Vodă să ia pe Sofia de soție“ dișe bărbatul rișând.

„Nu, la Vodă nu mă gândesc, mai bine ași da-o unui arêndaș!“ Acesta era o vorbă mare, căci Dômnă Petru disprețuia pe arêndași, mai mult de cât ori-cc alt soiț de ômeni, de ôre-cc fusese și ea odinioară — arêndașiță.

II.

Prințul Dimitrie ședea singur în palatul sêu, în care erau mai cu sémă săli nemobilate, unde intra prin gémurile sparte lumina lucitoare a rêsăritului, vivificând viermii, care se devorau reciproc unii pe alții fără de a fi conturbați de nimen. Pe timpul de noapte domniau acolo șorecii, care veniau câte odată chiar prin odăile, în care ședea prințul.

El era descedinte al unei familii înalte, și toți antecedentii sêi îi lăsase în moștenire, tot ce avuseră mai bun: o forță trupescă gigantică și o ferocitate nedomptabilă. Cultura modernă nu fusese în stare de a o învinge, risul sêu sémăna unui nechezat, și nu exista încă acea artă a toaletei, care să fi putut lua de la figura sa forța brută, care sugruma ori ce urmă de eleganță. Era amabil în cuvinte, dar gura sa era ca o caricatură când devenia amabil, și ochii sêi desmințeau cuvintele sale și el scia acesta și adeseori blăstăma cultura, care-l desbinase cu sine însuș, adese-ori ar fi dorit să alerge ca un cal selbatic peste câmpii, și vêna țile și nopți întregi prin pădurile moșilor sale.

Multe svonuri înfiorătoare erau răspândite despre el prin oraș și prin țeră; se dișea, că ar fi comis un omor și că ar fi otrăvit și pe soția-sa. După mórtea ei fusese mai mulți ani în Rusia, în care parte, nu scia nimen, căci nu era nimen pe care să-l fi interesat acesta; cu tată-sêu trăise în dușmănie de mórte, frați nu avea. De atunci, aprópe de 7 ani locuia în palatul cel mare din Iași. Nu mergea nici chiar în vêra cea mai căldurósă, la țeră. Nu-i trecuse încă mânia despre desființarea servagiului și clacelor, îl rodea la inimă, că nu mai avea dreptul de a bate pe servitorii sêi. În palatul sêu adusese încă vr'o câți-va servitori fideli ai casei sale, care ar fi îndurat și mórtea de la el, cari nu sciau de altă existență de cât a servirei și a suferinței, precum nici el nu scia de alta de cât de comandat.

Și copilul sêu trăia în palat, de și în o altă parte a edificiului, în nisce odăi cu ferestrele spre un petec de loc selbatic, acoperit cu erbă înaltă, care fusese odinioară o grădină. Toți pomii, care fusese acolo, să tăiasse la porunca prințului, încă din copilăria sa, fiind-că se animase zmeul sêu de unul din acei pomi, pe când voise să-l ridice în aer. Administrătórea palatului, o femeia cu minte, aședase pe copil în acele odăi, acum vr'o uoué ani, când î-l trimisese tata cu o doică și cu o guvernantă francesă. Ingrijise de copilul slab — care era nervos și cu ochi mari, — după cum putuse și ea, căci tatăl nu se interesa de el nici după întórcerea sa. Îl ura, precum îl urase tată-sêu pe el: era o datină familiară. Afară de acesta Radu avea ochi albastri, și în contra acestora prințul avea o antipatiă pronunțată.

De la un timp încóce toți își spârgeau capul ca să afle intențiunile prințului, căci trebuia să aibe intențiunii de ôre-cc acum nu lipsea de la nici un bal, și începuse a face curte la tóte reginele societății, ba le și primea la el. Voia să se facă Vodă? Ce-i putea pása unui om de soiul sêu de domniă? Mai exista ôre pentru el vr'o plăcere în lume; puterea ilusorică în un stat constituțional putea fi pentru el o plăcere? Prima întrebare și-o adresa și el adese ori în acele țile, în care-l stăpînea solitudinea: Mai există pentru mine vr'o plăcere în sensul culturii, căci vê-

nătorea îi plăcea, dar numai când era cât se poate mai sălbatică. Cetia el bucuros? Nu era nici o carte mai cu seamă nici o carte din științele naturale, pe care să n'o fi citit, și să n'o fi studiat; resimțea o plăcere răutăcioasă la fie-care nouă descoperire: eraș un drept vechiu care se detronază prin ea, companiilor de suferință, care îi se făceau prin ea. El însuș era ca o lege a naturii, căreia se denegase de o dată tot dreptul! Pururea și în veci ferbea în el, ce ferbea însă asta nu o știa nici chiar el. Abundanta forței, care nu se mai potrivește cu secolul, dicea el adeseori cu amărăciune, dar în cele mai multe cazuri nu dicea nimic.

Ținuse o pretinsă adunare politică, cei nemulțămiiți se raliaseră în jurul său, asta era drapelul, sub care aduna pe partizanii săi!

Era un drapel amăgitor, căci cine nu era nemulțămiiț? Unul nu voia să concedă lui Vodă, care nu era altul de cât Alexandru Ioan Cuza, nu voia să-i concedă dicem chiar dreptul de a fi fost ales, altul îl invidia pentru spiritul său, pe al treilea îl ofensase în persoană, și de acestia erau foarte mulți, la al patrulea îi amăgise femeia, unii căutau a masca invidia — așa dicea prințul Dimitrie — sub fraze streine, ca patriotism și administrațiune rea.

Prințul Dimitrie procedând numai curat negativ, adică lăsând pe toți ca să se plângă, său să facă calembure despre Vodă, partida sa crescuse din oră în oră. Fie-care avea să spună câte ceva despre o nouă forțare, ce ar fi comis Vodă, despre o ridicolitate la care se expusese vr'unul dintre favoriții săi, astfel încât adunările de asemenea natură durau câte odată până târziu noaptea. Câte odată i se făcea urit prințului Dimitrie la aceste adunări, — astfel se înfăptuiau și astăzi, și éta pentru ce comandase să se aducă în sală o mașină făcută chiar de el, explicând cum se poate folosi în agricultură.

Adunarea se spărsese mai de timpuriu, după ce se luase deciziunea de a compune în proxima ședință un program, care să reguleze toate, și care să se pună în tipar. La acesta se gândea prințul, după ce rămăsese singur. Nu-i venia bine acesta, el nu voia să formuleze încă nimic, voia numai să deprindă pe oamenii la el și apoi când vor fi toate planurile sale cöpte, când vor fi toți împinși așa departe prin densusul încât să nu se mai pötă împăca cu Vodă, și când în fine, va fi căzut acesta, atunci avea să apară Rusia.

„Cui am să mulțămesc această încercare neplăcută tinđend de a lămuri starea lucrurilor?“ se întrebă el, mergend cu pași puternici în sus și în jos prin sala luminată cu luminări, care tocmai fusese părăsită de domni din adunare. „George Bălescu este inamicul meu! Este unul din acei oameni primejdioși, utili, decât îi poți prinde, ér decât resistă, bun de a fi împușcați. A săracit, pöte că-l voi putea cumpăra; n'ar fi el cel dintăiu, care purtând legalitatea meritu în gură, s'o fi inghițit împreună cu vr'o câțiva bani.

Pentru cazul de necesitate, rămâne praful de pușcă; tată-său după patruzeci și opt a fost înhis dincolo în Austria, era încăpăținat, așa va fi și fiu-său: toate vin din mosenire“.

La acest gând oftă prințul și merse în odaia sa de lucru, își adusese a minte de fiu-său, care avea ochi albaștri și cu acei ochi totă firea mume-si! Când se gândea la repausata sa soție, îi venia un simțiment de ură: „a fost o ființă miserabilă“ dișe în sine.

Îi apăruse ca o dină, când o veduse pentru prima oră. Cât era de plăpândă, de palidă și cu privirea atât de umilită din ochii ei cei mari. Cum o urăse, când tremurase dinaintea sa, cum ar fi dorit să-și schimbe totă firea sa, pentru a câștiga simpatiile ei, și cât de măreț se simți el, când ea primise mâna sa. Ea însă tremurase pururea dinaintea lui, dar când nu era de față, își exprima tot disprețul, pe care ea, prințesa francesă resimțea pentru acel „barbar“ cum îl numea. Dicea că este brutal; nu va uita nici o dată de acea seră, de ar trăi încă o mie de ani, de acea seră, în care se rupseră pentru prima dată iluziunile sale despre ea. Cât era de frumoasă, de impodobită, se gătise ca să mērgă cu el la un bal de curte, căci purta cu plăcere diamantele barbarului la curtea parisiană, și când se uitase la ea, nu putuse reziste ispitei, o strinsese în brațele sale și rupend țesutura cea fină cusută cu fir, în care era îmbrăcată, dișese: „nimen să nu vedă, cât ești tu de frumoasă, numai a mea să fi.“

Ea tăcuse, ér după ce eșise el pentru a retrimite caréta, exclamase până să dispară el în dosul portierei: „fără sălbatică.“ El se oprise inlemnit, și auđise încă, cum să văitase de nefericirea sa, de a fi legată de un asemenea neom, care n'ar respecta nici toaleta ei.

Dacă prințul Dimitrie ar fi fost, cum ar fi dorit el ca să fiă, s'ar fi dus, și n'ar mai fi schimbat nici un cuvânt cu dēnsa; el însă era barbar, și astfel se întörse, goni pe cameriera din casă, dișe cătră soția-sa, că ar fi cumpărat-o pentru sine, și de ore-ce s'ar fi învoit cu vëndarea, ar fi datöre de a implini condițiunile. Ea acum îl ura și mai mult, dar deveni și mai umilită față cu el, el însă o disprețuia de supunerea ei, și de lașitatea ei, care nu-i permitea să-și resbune dinaintea sa ei numai în dosul său. „Astă-i deosebirea între orient și occident“ i striga cu dispreț, „eu cel puțin am curagiul convicțiunilor mele.“

Ea își resbună în adevăr asupra lui, nu ne întrebați însă cum. O duse cât o duse nobila prințesă de sânge frances, apoi muri. Lumea parisiană dicea, că ar fi murit în urma maltrătarilor suferite, în realitate murise însă de aprindere de plumăni. Rēcise la un bal. Cu mörtea ei se stinse și interesul parisianilor față cu prințul Dimitrie.

El nu iubise nici o dată pe fiu-său, dar după ce studiasse teoria moscenirei, și după ce în acea teoriă găsisse confirmarea convicțiunii sale, că corpul ar

fi o reproducere fidelă a spiritului, de atunci ura copilul său, căci semăna în toate cu mumă-sa. Radu va avea întreaga ipocrisie a culturii, dar nu va fi în stare a cuprinde spiritul ei, — nu va fi în stare nici măcar a vena cum se cade, căci mumă-sa disprețuise venătorea.

„Tote sunt moștenite!“ ghîfai prințul încă o dată și sfărîmă o mică bustă a lui Apolon, care stetea pe o consolă. Apoi sună cu violență, comandă să i se aducă calul de călărit, și o porni. Unde? nu-i păsa, — în contra vîntului.

A casă în palatul dărăpănat ardeau întru aceeași făclii toate. Nu era permis ca să-le stingă fără ordin expres, ér prințul uita tot de-a una de a da acest ordin. Splendorea luminelor cădea în curtea deșartă, nepavată, unde, într'una din colțuri își ridicase o familie de țigani cortul. Tôtă sêra țiganii dansaseră acolo, acum însă dormeau, acoperiți cu câteva sdrențe pestrițe.

„Beizadeaua (prințul) va nebuni acum de bună sêmă cu totul,“ dîse, cînd vîdu splendorea făcliiilor un țigan bătrîn, care se descepta tot de-a una de vreme. Îi părea rău că nu se pôte profita de minunata ocaziune pentru furat, dar avea o frică superstițiosă de palatul „nebnului,“ era ca și cînd ar fi fost fermecat.

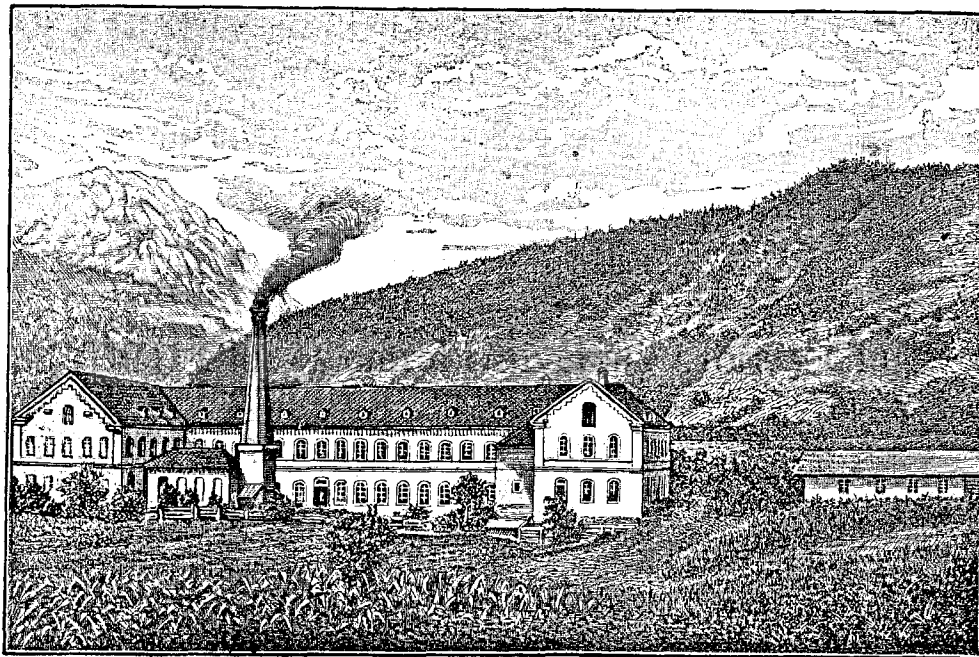
Peste drum de curtea cea mare stetea vechia biserică monăstirêscă. Cînd se întorse prințul, toca de dimînță Toca avea un sunet pătrunzător, părea că turnul se clătina de puterea vuetului ei. Prințul Dimitrie își făcu cruce, cînd trecu pe dinaintea bisericii, vîdu starea ei tristă în lumina ziorilor, și-și promise, că o va repara și o va împodobi pe cheltuelile sale, decă va reuși revoluțiunea.

Și pe Radu-l desceptase sunetul tócei. Era și de sêrbătore astăzi? Nu, căci bătea toca de lemn ér nu pe cea de fer. Ah, nu era sêrbătore, decî trebuia să învețe gramatica franceză și nu-i era permis să mîergă la casa lui Petru. Sofia Petru era idolul visurilor sale, decă o vedea, adormea sêra ca și extasiat. Ea îl iubea fôrte mult, și tata îl permitea uneori, ca să mîergă acolo. Nu scia, ca astăzi permisime

o primea din considerațiunii politice. Prințul voia să măgulêscă pe ciocoi, căci cunoscea influința lui Petru, și voia să se folosêscă de ea.

Radu să simțea fericit, cînd era afară în aerul liber, palatul îl oprima așa, în cât îi era mai nesuferit de cât o închisóre. Nóptea urla vîntul prin el atît de gróznic, în cât îl descepta din somn, atunci îi se părea, ca și cînd ar auți sunetul clopotelor, ceta de cînd cu ingropăciunea dădacei sale, ș'apoi plîngea din suflet de jalea ei, și de un dor general, neprecis, de fiorul morții. Doui ani trecuseră de cînd să întorsese guvernanta sa în Francia, timp de șapte ani, ea îi fusese și tată și mamă. Suferise multe necazuri, le suferise numai și numai ca să pótă remânea la copilul ei, dar la cele din urmă totuș o trimiseră a casă. Radu mersese atunci la tată-sêu, pentru a-l ruga ca

să-și schimbe deciziunea, și să i-o lase. Venise cu sfielă și cu frică la el, nici nu cunoscea odăile în care trăia tată-sêu; acesta îl ascultase ridînd și apoi, fără să-i fi rêspons un cuvînt măcar, chie-mă un servitor, și îi ordonă, ca să-l reconducă în odaia sa. Jeanne însă plecase. Radu îi duse mult timp dorul și nu uită, cum fusese primită rugarea sa. De atunci simțea, de și era încă fôrte mic, că este

ZERNESCI. (Desemn original.)

disprețuit de tată-sêu, și-l ocolea unde putea. Din vorbele cele multe ale servitorilor își făcuse o icônă exactă despre tată-sêu; Jeanne îl privise tot de-a-una cu atîta compătimire; pînă ce fusese ea împrejurul sêu, avusese numai o nedecisă simțire despre o suferință, dar după ce se duse aflase că numă-sa murise nefericită, că tată-sêu ar fi rău, și că nimen din lume nu l'ar iubi. El scia astea tóte, precum scia un copil tóte lucrurile, adică cum am dîce, fără a le scia, fără a trage consecințe din ele și fără a medita asupra lor.

III.

Pe Paula Navru o desceptase tóca de dimînță; pentru prima óră a casă la ea. Era măritată de vr'o câteva luni, dar fusese în voiagiu în tot decursul timpului. A sêră sosise cu caii de poște, cu acci cai voioși și iuți, sosise pe neașteptate; dar unii dintre servitorii

ei cei vechi, care locuiau cu familiile lor în parterul caselor ale lui Nicu, preparaseră în grabă o cină și arangiaseră o odaia, așa în cât putea să se simtă deja ca a casă. Așa dispese cel puțin Nicu, care era îngrijat, că Paula să nu ia cumva de semn rău neorânduela din casa sa. Era foarte bun cu ea, așa în cât își propunea în fie-care dimineță din nou, că să-l facă foarte fericit, și nu observa, că era ca un fel de ofensă pentru el, această propunere în sine, nu observa, cu toate că păstrase încă obiceiul din pensionat, de a se ocupa mult cu sentimentele ei.

Toca o deșteptase și avea mare poftă să se scole, dar îi era temă să nu deștepte cumva pe bărbatu-său, d'aceia remase culcată și începu să facă la planuri cum să aranjeze încăperile din casa ei. Va fi șarmant! Săra va șede tot de-a-una cu bărbatu-său în budoar, el i va ceti, ea va broda, el va voi să-o intrerupă într'una, pentru a săruta degetile ei cele mici și roșalbe, ea însă va persista cu serioșitate întru ocupațiunea spirituală, căci fără acesta nu exista o adevărată concordanță, asta o cetise ea adese-ori. Cu asemenea propuneri începu dar Paula ziua.

Cu doue ore mai în urmă, când șede la masa de dejun, așteptând pe bărbatu-său, auzi o certă mare dinaintea odăiei sale. — Sări în sus se vedă, ce se întâmplase, în acel moment intră Nicu și se aruncă pe canapea.

„Inchipuește-ți dragă, nătărăii au voit să curețe pușca mea cea nouă, și mi-a stricat-o de tot!“ exclamă el.

„Dar cum poți fi atât de vehement, pare că te-am auzit injurând!“ răspunse Paula.

Nimic nu este mai revoltător pentru un om necăjit, de cât când i dice cineva: „dar cum te poți supăra așa de tare?“

„Cum pot fi vehement? Decă ți s'ar întâmpla și ție așa ceva, și tu ți-ai eși din fire!“ dise cu asprime.

„Eu, de sigur că nu! Eu am principii!“

„Lasă mă în pace cu principiile și tornă-mi mai bine ceaiu.“

„De sigur nu-ți voi turna, decă ești așa de negalant.“

„Decă nu, lasă,“ dise și eși din odaia, și peste puțin îl auzi cum cobora scara în jos. (Va urma.)

Literatura Franciei

de la început până în timpul lui Ludovic XIV.

În timpii cei mai vechi, țera unde se întinde astăzi Franța, forma o parte din acele ținuturi, care erau locuite de »Celți« un neam indo-german; mai în urmă locuitorii acestor ținuturi se numără »Galli«. Notițele cele mai vechi dic despre această națiune, că ar fi vitéză, bine vorbitoare și aplecată pompelor externe. Mitologia Gallilor are multe puncte de asemănare cu acea a Germanilor. Sacerdoșii, — numiți »druși«, care tot odată erau reprezentanții artei poetice, formau casta cea mai de frunte; pe lângă ei, după natura lucrurilor, domnia nobilimea resboinică. Capii diferitelor seminții, nedependente unele de altele, erau luați din membrii acestei caste. — Phenicienii, ér mai târziu Elinii intrară în relațiune cu »Galli« chiar din evul al șeptelea înainte de Christ.; în evul al doilea înainte de Christ. se fondară cele mai vechi colonii ale Romanilor: Aquae Sextiae (Aix) și Narbo Martius (Narbonne); prima la 123, a doua la 118 in. d. Ch. Continua desbinare a semințiilor gallice, facilită Romanilor cucerirea, pe care o termină Iuliu Cesar după o luptă de opt ani (51 in. d. Ch.). De aci încolo să săvêrși amestecul invingătorilor cu cei învinși, cu Romanii veni limba și dreptul lor în această provincia a lor: cultura superioară supuse încetul cu încetul némul necioplit dar talentat. În al doilea secol după Chr. veni un nou element și adică cristianismul, care se respâdea, din ce în ce, plecând de la Lyon.

Romanismul și cristianismul erau puterile cele mari care, nimiciră aprôpe cu desăvêșire particularitățile celtice — numai în foarte puține părți depărtate să mai putură susține tradițiunile. De la mijlocul evului al treilea începură a năvăli popore germane asupra Galliei: Franci, Vandali, Goți și Bur-

gunđi; numai un mic ținut se susținu sub stăpênire romană, până ce fu cucerit și acesta de Chlodvig. La 307 intréa țera, afară de doue ținuturi mici, care erau stăpênite de Burgunđi și de Goți, era supusă sceptrului Francilor. Dar domnitorii seminții nu fură în stare de a uni diferitele popore care li erau supuse. Desbinarea internă a imperiului și aroganța celor mari crescú mai cu sémă sub domnia Merovingilor și țenu astfel până ce veniră cu Pipin la 721 Carolingii la domnia. Voința de fer a lui Carol cel mare și forța sa spirituală susținu edificiul gigantic al noului imperiu roman; succesorii săi molateci nu'l mai putură susține, și la anul 873 în urma convențiunei de la Verdun, imperiul se împărți.

Literatura cea mai vechiă pe solul gallic, după cum am amintit deja, a fost cu totul dependintă de literatura romană. Istoriografia și retorica aflaseră o cultură zelôsă, dar nici aceste nu putură produce nimic nou, precum nu producea nici poesia ceva nou. Lășirea cristianismului n'avu nici o influință asupra limbei și formei. ei schimbă numai felul materiilor și concepțiunea lor. Legendele de sfinți, tractatele cu cuprins religios și moral, disertațiunile teologice de tot felul, himne bisericesci și producțiuni de asemenea natură nu erau în stare a produce o renaștere în arte; categoriile mai nobile ale poeziei: eposul și drama dispărură cu totul. Influența Germanismului se lăți și se simți mai tare în evul al cincelea și al șeselea; ea aprofundă concepțiunea cristianismului și distrusese încetul cu încetul ultimile remășite ale concepțiunei antice; se pastră numai limba Romanilor, dar nici asta neschimbată. Ca reprezentant pronunțat al rupturei desăvêșite cu trecutul să pôte numi

»Gregor episcopul de la Tours, care scrisese „Istoria Tracilor» principalul izvor pentru acele timpuri.

Carol cel mare însușește producțiunea; să scrisese mult dar nici unul din acele opuri nu este de însemnătate poetică; unicul progres se documentează în reintroducerea formei epice. În proximal veac poezia decădu și mai tare, pentru a se ridica apoi în evul al unsprezecelea. Intrară în scena cronicari și biografi, mai toți preoți și călugări; în poezie rima dobândi valoare generală și un nou spirit se arată deja chiar în tractarea materiilor; se manifestară nu numai trăsuri de cavalerism lumesc, dar se arată și satiră și se prelucrară părți din legenda populară.

Intrăga această literatură atât prin limbă cât și prin cuprins era rezultatul științei; din ceia ce mișca sufletul popoului se strecura foarte rar câte ceva în această poezie latină; numai în foarte rare cazuri avea vreunul dintre clericii savanți destulă simpatie pentru acele poezii neartificiale, care se născuă în limba populară. Remășița cea mai vechiă unui asemenea cântec ni s'a păstrat în o traducere latină făcută de episcopul de Meaux, a nume Hildegard. Acest cântec se făcuse în urma victoriei, repurtate de Clothar II la 625 asupra Saxonilor. Regele voise să ucidă pe solii lor, dar sfântul Faro, un precedesor al numitului episcop îi ar fi scăpat, dice cântecul. Strofa primă, care s'a păstrat sună:

De Clotario est canere rege Francorum
qui ivit pugnare, contra Saxonum;
quam graviter provenisset missei Saxonum
Si non fuisset inclitus Faro de gente Burgundiorum.

De Clotar regele Francilor vom dice
care a mers în luptă în contra Saxonilor;
ce sôrte ar fi isbit pe solii Saxonilor
dēcă nu li-ar fi fost în favor Faro din nēm̄ul Burgundilor.

Insuș Hildegard adaoase fragmentului observarea; în urma acestei victorii s'a născut un cântec popular (carmen publicum) care în urma popularității sale (juxta rusticitatem) sbura din gură în gură, așa încât muierile îl cântau în horă bătând în palmi. — Alte sciri și fapte ne arată că poporul cânta și cântece de amor. Concilul de la Auxerre (578) opri cântarea lor prin biserică.

Cântecile populare în care s'au tratat materiile istorice și legendare, formeză fundamentul cântecului istoric din Franca adică ale așa șișelor »chansons de gentes«.

Ménestrels. Inca pe când limba latină predomină cu desăvârșire în unele sciri, și pe când savanții nu se interesau mai de loc șiu foarte puțin de dialectul popoului, se dezvoltă poezia populară. De și știința nu este în stare a urmări pas de pas dezvoltarea ei, totuș este sigur, precum am văzut din cele precedente, că existau cântece în limba popoului. Cântăreții migratori (joculatores, ministrelli, mimi) care cântau și făceau tot felul de glume, nu se bucurau de multă onoare, din contră erau ocăriți. Dar de asta nu li păsea prea tare; în sudul Franței, în Provenca erau pretutindeni bine primiți, de sătenii, de orășeni și în castelurile nobilimeii. Ba cu timpul oșiră și din sēnul acestei nobilimeii poezii talentați, care continuau cântecul popoului prin cântările lor.

Provenca, țera de la țermurile Garonei și mării mediterane, împopulată cu locuitori veseli și voioși este patria li-

ricei franceze. Pe acest sol binecuvântat, înzestrat de natură cu multă bogăție, descălicară mai întâiu elinii; aici s'a susținut mai mult timp o viață mai vioidă și s'a redeseptat éras mai curând, fiind-că aici se întâlneau diferite influințe. Pământul era plin de suvenirii; aici se ciocniseră creștinii și maurii în lupte crâncene și în gura popoului trăia tradițiunea despre Aderrhaman, Carol Martel și Carol cel Mare. De mare influință fu relațiunea cu Spania, cu Maurii. Spiritul de datine cavaleresc și de venerațiune infocată a femeilor își are patria sa în sudul peninsulei pireneice. Acolo principiii făceau posesii și onorau pe cântăreții talentați, acolo să născu cavalerescul »serviciu al damelor«; de acolo veni în Franca.

Troubadourii. Astfel se împreună ore-care elemente ale poezii populare cu influințele streine și se formă cu in-cetul spre finea secolului al unsprezecelea și spre începutul secolului al doisprezecelea poezia Troubadourilor, vesela știință — gaya scienza. Deosebirea cea mai însemnată între troubadourii și între jongleurii (joculatores) consista întru început, în liberul și artisticul exercițiu al poeziei, din partea troubadourilor, pe când jongleurii exercitau poezia mai mult ca o meserie. Cea mai mare parte a troubadourilor se forma din nobilimea inferioară, ei trăiau la curțile domnilor mai mari. Casta lor era pre stimată, mai cu sēmă în timpul înfloririi, și respata cântecelor prin daruri nu se considera de o de-gradațiune. Nu toți troubadourii erau în stare de a cânta și de a acompagna cântarea cu un instrument; în acest cas își țineau jongleurii care trebuiau să posedă această știință. Arta scrierii era mai puțin răspândită de cât darul musical; când poetul nu cânta șiu nu recita el însuș cântecul șiu, îl spunea din viu graiu jongleurului, care migra cu el mai departe răspândind renumele stăpēnului șiu.

Nu existau nici școli nici societăți de poezii, dar curtea fie-cărui domnitor, șișdul fie-cărui nobil era de la sine un loc de întrunire. Ospitalitatea în măsură atât de largă, încât adese ori trecea peste limitele puterilor, era impusă ca o datorie cavalerescă și încă așa de bine încât mulți își jertfeau averea, ba unii comiteau chiar fapte de forțare, pentru a-și câștiga mijlocele necesare spre a fi darnici. Nu era de sigur ieftin de a fi un mecenat, căci Domniii dăruiau cai, arme, vestimente, hamuri prețioase etc. troubadourilor, care nu se osteneau de a mări asemenea fapte și de a îmbărbăți la repetire.

O influință însemnată asupra susținerii sociabilității în cercurile distinse exercitau femeile; era datorită fie-cărui, care era present, ca să arete curtesia și măsură: troubadourul, chiar dēcă servea, trebuia să fie dibaciu întru exercitarea etichetei îndatinate; avea lipsă de ea, tot ca și de darul șiu poetic.

Acastă legătură intimă în care stetea nobilimea cu troubadourii, trebuia să aibă neapărata consecință, ca sôrtea artei să fiă legată de înflorirea și de decădența cavalerismului. El, adică, cavalerismul, nu se putu susține în perfecțiunea sa întrăgă pe înălțimea cea adevărată: decădu cu cât se dezvoltă mai mult o burgheziă activă și sumetă.

Până să numim pe unii dintre troubadourii este de lipsă ca să spunem ceva despre forma și cuprinsul poeziei provencale. — De remarcă este înainte de tôte, că să delătură cu totul principiul antic de a măsura silabele după lungime și

scurtîme și de a număra piciorlele de vers: să număra numai silabele și accentul fixa ritmul. Așa se născu de sine o urcare s'eu o coborîre a tonului în mersul accentuării. O libertate extraordinară domnia în structura strofei (copla, latinescul copula = legătură) și prin consecință o bogăția nefinită; aproape fie-care își făcea strofele după fantasia sa, unii însă imitau în această privință strofe deja usitate. Rima era masculină și feminină, și se aplica mai tot de-a-una, dar usul ei era cu mult mai liber, de cât la cei moderni, ba incopcierea ei era așa de vastă, în cât nici un unic vers dintr'o strofă nu era legat cu celălalt, aducînd numai următoarea strofă rima cuviincioasă; în alte locuri unele rime se repețesc în toate strofele și leg astfel întregul la o laltă. Ceia ce în alte limbi ar fi trebuit să conducă neapărat la rafinement, în dialectul provincial rămănea natural prin bogăția cuvintelor de rimă; însă rafinementul totuș nu era cu totul exclus: — Dintre cele multe soiuri de poezii, cele mai însemnate sunt următoarele:

Cansos = canzonă, cântec.

Sirventes = un cântec de laudă s'eu de ocară.

Plans = cântec de plângere, bocet.

Tensos (sfadă) un cântec în care se introduc persoane care se slădesc.

Alba = cântec de ți, în care cei amorosați deplâng sozirea ții, fiindcă ea îi despărțesce.

Coprinsul cântecilor troubadourses arată un cerc limitat al inchipuirelor, de și unele nature particulare se deosebesc de mulțime. Amorul cuprinde unul din locurile eminente; simțul naturei este reprezentat în măsură mai modestă.

Concepțiunea amorului porcedea din natura poporului și din acele relațiuni, în care stetea poetul cu dama sa. De obicei era în un rang mai înalt, dar totuș dorea de a fi nemortalisată prin un poet. În asemenea casuri cântecile de

amor trebuiau să ăsă destul de reci cu totă fantasia și arta autorului, căci erau numai jocul inchipuirei ér nu a unui simțiment adevărat. De aici ne putem explica fenomenul, că ăre-care alegorii și alusiuni se repețesc forțe des de și în forme schimbate. Dar ușurința cu care se cugeta tocmai pe acele timpuri despre certe lucruri în Francia, aduse cu sine ca troubadourii ajungeau cu protectorele lor în relațiune mai intime, în relațiuni oprite. De aici se explică multe particularități: numele nu se numia; să recomandă precauțiune față de spioni și de geloși. Tote celelalte particularități, cu care se descrie amorul sunt aceleași, precum trebuie să se repeteze naturalemente: dor modest, rivnă furtunosă, jale și bucurie; sfielă și audacitate. Dar nesfirșit este bogăția turelor, fineța concepțiunei, spiritualitatea produțiunei.

Și cu toate acestea nu cântecile de amor au procurat poeziei troubadourilor pozițiunea specială, ci sirventele, cântecile de laudă s'eu de ocară.

În ele vedem imaginea timpului. Troubadourii însoțesc evenimentele cele mari din lume, precum și întâmplările cele mici din giurul lor: provăcă la luptă și la sfadă cu cântece, care sunt tot atât de tăiatore și de strălucitore ca și armele fulgerătore; ei chiăma la întreprinderea cruciatelor, ei blamează cu cuvinte aspre ținuta unui domnitor s'eu a unui popor. Pașiunea sudică a format și a decis aici tonul și ținuta; iritațiunea trece fără considerațiune peste limitele atacului cumpetat, a apărării demne — nu se aruncă numai săgeți, dar și scărnavii asupra contrarului. Dar în general impresiunea ce ni fac cântecile de ocară este favorabilă; în ele trăiesce un spirit cavaleresc, reshoinic, o audacitate, care se manifestă mai cu sémă prin atacurile asupra bisericeii și asupra clerului. Astfel cântăreții sirventelor erau reprezentanții jurnalismului politic și influințau în multe direcțiuni asupra opiniunei publice.

(Va urma.)

Colomba.

Novelă de Prosper Merimée.

(Continuare),

Asta fură primele cuvinte pe care le auți Orso când intră. La vederea lui cercul se deschise, și o șoptire generală anunță curiositatea adunării, care se desceptă la prezența voceratricei. Colomba îmbrătoșă pe veduvă, o prinse de mâni și stete vr'o câteva minute cu ochii plecați. Apoi își aruncă vëlul înapoi și uită neclintit la mort și începu, cu fața plecată dasupra lui după cum urmază:

»Carole Baptiste, Domnul Isus Christos să-ți primescă sufletul t'eu — viața nu-i de cât o suferință ăeu — Tu mergi pe un terim unde nu-i nici sóre, nici ger — ție nu-ți mai trebuesce topor colea în cer — și nici sapă grea — pentru tine s'a s'firșit orî ce muncă rea. — De ađi înainte țilele tale vor fi numai s'erbători — și vei fi cununat cu flori. — Carole Baptiste sufletul t'eu — ți-l primește Dumnezeu. — Fiu-t'eu va îngriji de casa ta — Am v'ăđut un stejar cum cădea, — de bórca rea trinitit, — credeam că a murit. — Și ăráș am trecut, — ș'atunci am v'ăđut, — că din rădăcina sa, — un v'lastar creștea. — V'lastarul a crescut, — și un stejar puternic s'a

făcut. — Cu umbră frumoasă — și recorósă, — ér tu Magdalina ocrotită în umbră vei șede — și la stejarul care nu mai este vei cugeta«. Aici Magdalina începu să plângă cu hohot, și doi s'eu trei bărbați, care la ocașiune ar fi țintit cu acelaș sânge rece asupra unui iepure, ca și asupra unui suflet de om, își ștergeau lacrimile de pe fețele lor grosolane. Colomba urmă în acelaș mod câtva timp; adresându-se când cătră mort, când cătră familia sa. Pe când improvisa în ast mod fața ei dobîndi o expresiune sublimă, se coloră puțin. Toți făceau împrejur, nu se ăuđia de cât ici colea câte o oftare. Și Orso, care era mai puțin accesibil pentru această poeză s'elbatică se simți cuprins de exaltațiunea generală. Ascuns într'un corn al odăiei, plângea și el, ca și fiul lui Pietri. De-o dată se simți o mișcare ușóră în cercul ascultătorilor, care se deschise, intrând mai mulți streini. După considerațiunea ce li se arăta, după zelul cu care li se făcea loc, era vederat, că trebuie să fiă ómeni însemnați, a căror vizită era o mare onóre pentru acea casă. Dar din respect cătră balata, nime

nu le adresă nici un cuvânt. Acela care intră mai întâiu, părea a fi de patru-șase de ani. Haina sa cea neagră, roseta sa cea roșie în butonieră, mina de autoritate, acestea toate făceau să se scie, că este prefectul. În urma lui venia un bătrân gârbovit cu fața verduiă, care-și ascundea privirile sale neliniștite sub ochelari săi. Avea o haină, care era pré largă pentru dânsul și care, cu toate că era nouă, fusese făcută cu vr'o câțiva ani mai înainte. Era tot lingă prefect, astfel încât părea, ca și când ar voi să se ascundă în umbra lui. După el intrară doi tineri înalți cu fețele arse de soare și cu bărbi stufoase. Căutătura lor era obraznică. Orso avusese tot timpul pentru a uita fiziognomia ómenilor din satul său, dar vederea bătrânului celui cu ochelari verđi revocă în mintea sa suvenirii vechi. Venirea lui în urma prefectului făcu de-l recunoscú îndată. Era avocatul Barricini, primarul de la Pietranera, care venise cu fii săi, pentru a-i da prefectului spectacolul unei balate. Ar fi greu a spune ceia ce se petrecea în acest moment în sufletul lui Orso, dar prezența dușmanului tatălui său provocă în el o gróză și o scârbă, și se simți mai mult ca orî când aplecat de a da loc prepusului, pe care-l combătuse timp atât de îndelungat.

Fața nemișcată a Colombei, la vederea bărbatului căruia i jurase o ură de mórte, primi o expresiune posomorită. Ea se îngălbini, vocea ei deveni aspră, versul se stinse pe buzele ei; dar peste puțin reîncepu balata și o continuă cu agitațiune crescândă.

»Când șoimul se vaită cumplit — dinaintea cuibului său golit — vină cióra și vatămă durerea sa.»

Aici se auđi un ris năbușit, care venia de bună sémă din partea domnișorilor intrați de curând.

»Șoimul se va deștepta, el nu va mai plânge — ci-și va spăla pliscul în sânge, — ér tu Carole Baptiste, de la tine să-și ia prietini adio, — numai orfana nu te va plânge, adică eu — căci destule lacrimi mî-a curs, — când părintele meu s'a dus, — atacat de ómeni fără inimă din dărăpt, — ér nu cum se cade pentru voinici, pept în pept. — Orfana plânge pe părintele său; — al cărui sânge ese roșu mereu, — sub grămada de frunđa cea verde. — Dér nici o picătură nu se va perde. — Orfana a adunat acest sânge nevinovat — și prin Pietranera l'a imprăștiat — ca să se facă otravă, — până ce sângele vinovat il spală.»

Terminând aceste cuvinte, Colomba cădu pe un scaun; apoi puse vëlul peste obraz și începu să plângă.

Femeile se indesară și ele plângend împrejurul improvișătorei, mai mulți bărbați aruncară priviri crunte asupra primarului și fii săi, unii bătrâni cărteau în contra scandalului pe care-l provocase prin prezența lor. Fîul mortului să indesă prin mulțime, și voia să róge pe primar, ca să părăsescă cât mai curend locul; dar acesta nu așteptase acéstă provocare. Merse cătră ușă, feciorii lui erau deja pe stradă. Prefectul adresă câteva cuvinte de condolență cătră junele Petri și urmă îndată. Orso se apropiă de soră-sa, o prinse de braț și o duse afară din odaiă.

— Insoțiți-ii — ăise junele Petri cătră unii dintre amicii lui.

Două seu trei flēcăi puseră în grabă pumnalul în máneca stingă a blanei lor și insoțiră pe Orso și pe soră-sa până la ușa casei lor.

XIII.

Colomba plângea și era oboșită. Nu fu în stare a scóte măcar un singur cuvânt. Ređámându-și capul pe umérul frate-său, strinse mîna lui în a sa. Cu toate că era supérat pe ea din pricina balatei, totuș nu se îndurá ca să-i facă reproșuri. Aceptă în tăcere, ca să se mai liniștescă, când cineva bátu de o dată în ușă, apoi intră Saveria speriată ăicend: Domnul prefect.

La acest nume Colomba se sculă, rușinându-se de slăbiciunea ei și stete în picere rezámându-se de un scaun, care tremura sub povara ei.

Prefectul începu cu câteva scuse banale despre ora nepotrivită a visitei sale, compătimi pe domnișóra Colomba, vorbi despre pericolul excitațiunelor sufletesci, își exprimă părerea sa de réu asupra obiceiului de bocete, apoi scăpă în desteritate o mică dojană despre tendința ultimei improvișățiunii. Acum își schimbă glasul și ăise.

»Domnule della Rebbia, sunt însărcinat a-ți aduce multe complimente din partea amicilor D-tale englezî. Domnișóra Nevil trimite sorei D-tale cele mai amicale salutări. Am să-ți predau o epistolă de la dênșii, din nefericire nu o am la mine.

— O epistolă de la miss Nevil? — exclamă Orso.

»In cincî minute o vei avea. Tatăl D-ei a fost puțin bolnav. Ni-am temut, că va căpéta frigurile nóstre cele grozave. Spre fericire acum este scăpat din pericol, ceia ce veți vedea înșivé, căci peste puțin va fi aici, după cum cred.»

— Miss Nevil va fi fost fórte neliniștită?

»Spre fericire numai atunci a recunoscut pericolul, când trecuse deja. Domnule della Rebbia, miss Nevil mi-a vorbit de D-ta, și de sora D-tale.

Orso făcu o plecăciune.

»Are multă amicitia pentru Dv. Este fórte cu minte.»

— Este o ființă șarmantă, — ăise Orso.

»Aș putea ăice că din indemnul ei am venit aici. Nimen nu cunóște mai bine de cât mine o istoriă fatală, de care aș prefera să nu sciu nimic. De óre-ce Domnul Barricini este primarul Pietranerei, eu însă fiind prefectul districtului, n'am de lipsă de a vé explica pe larg însemnătatea ce are pentru mine un óre-care prepus, pe care, decă-s bine informat, l'a provocat óre-care persóne în sufletul D-tale, și pe care D-ta l'ai respins, după cum sciu, și după cum nici nu se putea aștepta altmíntre de la pozițiunea și de la caracterul D-tale.

— Colomba — ăise Orso neliniștit — tu ești fórte ostentită, ar trebui să te culci.

Colomba făcu un semn negativ din cap; își redobândise liniștea ei cea obicínuită și țintise ochii săi arđetóri asupra prefectului.

»Domnul Barricini,» continuă prefectul, »dorește fórte tare ca să se sfêrșescă acéstă dușmănie, voiesc să ăic acest raport nesigur. Cât în privința mea, m'aș bucura fórte, decă ați lega cu el relațiuni așa cum există între ómeni, cari se stiméză unii pe alți!»

— Domnule — răspunse Orso cu vocea mișcată, — eu nici o dată n'am acusat pe avocatul Barricini, că ar fi omorît pe tatăl meu, dar a comis un fapt, care mă va reține pururea de a avea vr'o relațiune cu dênșul. El a considerat o epistolă de amenințare făcută de un bandit, ca și când ar fi venit

de la tată-meu, séu cel puțin i-a atribuit acésta cu vorbe ascunse. Acéstă epistolă de bună sémă a fost cauza indirectă a morții sale.

Prefectul tăcu pentru un moment, apoi țise :

— Este de scusat că tatăl D-tale a cređut acésta in furia procesului, dar din partea D-tale o asemenea amăgire nu este ertată. Gândește-te numai, că n'avea nici un interes d'a presupune, cumcă acéstă epistolă. — — Nu-ți vorbesc de caracterul séu, nu-l cunosc, ești preocupat in defavórea sa — — dar nu vei supune că un om care cunósce drepturile. —

»Dar Domnule, — țise Orso sculându-sé, — gândește-te numai, că decă țici că acésta epistolă n'a venit de la Barricini, apoi negreșit il atribuesci tatălui meu. Onórea sa, Domnule, este a mea.«

— Nimen, — continuă prefectul — nu este convins mai tare de onórea colonelului della Rebbia — dar — — autorul acestei epistole acum este cunoscut.

»Cine?« exclámă Colomba pășind spre prefect.

— Un miserabil, care e vinovat de mai multe crime, și încă de acele, pe care voi Corsicanii nu le pardonati nici o dată. Un hoț, un anume Tomaso Bianchi, care acum șede inchis in temnița de la Bastia, a mărturisit, că el ar fi autorul acelei epistole nefericite.

»Nu cunosc numele séu,« țise Orso. »Ce ar fi fost scopul séu.«

— Este un om din părțile nóstre, fratele unui vechiu morar al nostru. Este un făcător de rele și un mincinos, nedemn de credință, — țise Colomba. Ér prefectul continuă :

»Veți înțelege indata interesul pe care-l avu la acest lucru. Morarul de care vorbește domnișóra sora D-tale (il chiăma cred Teodor) inchiriasé o móră de, la colonel care era la păraul pentru care Domnul Barricini purta proces cu tatăl D-tale. Colonelul, marinimos cum era el din fire, nu trăgea mai nici un folos de la móră. Tomaso dar a cređut, că decă Domnul Barricini va căpéta păraul, va trebui să-i plătescă o aréndă mare, căci este sciut, că Barricini iubește fórte mult banii. In scurt Tomaso a scris epistola falsă a banditului pentru a fi folositor fratelui séu; asta-i tótă istoria. Ean citește puțin acéstă epistolă, ce-mi scrie procurorul general, unde vei găsi confirmarea țiselor mele.

Orso percurse epistola, care confirmă cu amenuntul mărturisirile lui Tomaso, și Colomba ceti impreună dasupra umerilor frate-séu.

După ce sférșise, exclámă :

— Orlanduccio Barricini s'a dus la Bastia, când s'a lățit scirea, că sé va reintórce frate-meu. Va fi vėđut pe Tomaso și îi va fi cumpėrat acéstă minciună.

»Domnișórá,« țise prefectul începėnd a-și perde răbdarea.

»D-ta explici tóte pe baza unor presupunerii de ură; póte cineva sé descopere astfel adevėrul? D-ta, Domnule, D-ta ai sânge rece, ce cređi acum. Cređi D-ta că cineva, care are să sé aștepte la o pedėpsă ușură, sé va invinovăți atât de iesne cu o plastografiă, spre a-și obliga pe cineva, pe care nu-l cunósce?

Orso ceti încă o dată epistola procurorului general, chibzuid asupra fie-cărui cuvėnt cu cea mai mare luare a mințe, căci de când vėđuse pe avocatul Barricini, simțea că va fi mai

greu de convins, ca cu câteva țile mai nainte. In fine totuș sé vėđu silit să mărturisescă, că acea declarațiune i pare indestulítóre. Dar Colomba exclámă cu apėsare :

— Tomaso este un mișel. Nu va fi osindit, orí va fugi din inchisóre, sunt sigură de acésta.

Prefectul dete din umeri.

»Domnul meu,« țise el, »ț'am împărtășit deslușirile ce am primit. Mė retrag, D-ta chibzuește încă. Voi aștepta până te va lumina mințea D-tale, care cred va fi mai puternică de cât — presupunerile sorei D-tale. Orso spunėnd câteva scuse pentru soră-sa, repetă că el acum ar ținea pe Tomaso de singurul vinovat.

Prefectul sé sculase, ca să esă.. »Decă n'ar fi așa de tărđiu,« țise el, »te-aș rúga să vii cu mine ca să iai in primire epistola domnișórei Nevil — — — La acéstă ocaziune ai potea spune D-lui Barricini, ceia ce-mi țici mie, și totul ar fi sférșit.

— Nici o data nu va călca Orso in casa unui Barricini — strigă Colomba.

»Domnișóra este conducătorul familiei, după cum imi pare,« țise prefectul cu o față batjocorítórá.

— Domnule — răspunse Columba cu tonul firm, — ești dus in eróre, nu cunosc pe avocat, este cel mai isteț mișel, ce există. Te conjur, nu-l fă pe Orso să comită un fapt, care i-ar aduce ocara.

»Colomba« țise Orso, »patima te face ca să vorbesci aiurea.«

— Orso, Orso adu-ți aminte de șatulca ce ți-am predat și ascultă-mė. Intre noi și Barricini este sânge, nu te du la ei.

»Soră!«

— Nu, frate, nu te du, orí apoi părăsesc eu acéstă casă și nu te voi mai revedea nici o dată. — Orso, aibí milă de mine! — Și ea îi căđu la picere.

»Imi pare réu că trebue să vėd atât de neresonabilă pe domnișóra della Rebbia,« țise prefectul; »sper că o vei convinge.

Deschise ușa și sé opri in speranță că Orso-l va urma.

— Nu pot s'o părăsesc acum, țise el: máne decă —

»Plec de vreme,« țise prefectul.

— Cel puțin — țise Colomba impletindu-și mánile, — așteptă până máne. Permite-mi să mai rėsfoiesc încă o dată hárțile tatălui meu, asta nu-mi poți refusa.

»Ei bine, cetește-le astă séră încă o dată, dar apoi să nu me mai chinuesci cu acéstă ură extravagantă — — Pardon Domnule prefect. Mė simț și eu fórte indispus, va fi mai bine să rėmână pe máne.«

— Nóptea aduce gânduri bune — țise prefectul retrăgându-se; — sper că máne se va fi sférșit cu nedecisiunea D-tale.

»Saveria« strigă Colomba, »ia felinarul și insoțește pe Domnul prefect, îți va da o epistolă pentru frate-meu. Apoi mai adaose vr'o câteva cuvinte pe care le auđi numai ea.

— Colomba — țise Orso după ce sé duse prefectul, — mi-ai făcut multă durere. Nu vrei să dai cređėmėnt dovedilor evidente. —

»Mi-ai dat regaz până máne; timpul este scurt, insė totuș sper, că încă — — —

Apoi luă o legătură de chei și alergă în odaia ei din etagiul de sus. Să auzi cum deschise ușile și cum căuta prin un scriitor, în care colonelul della Rebbia păstra hârtiile sale cele mai însemnate.

Saveria nu se întorse mult timp, și nerăbdarea lui Orso ajunsese la culme, în fine sosi, însoțită de Chilina cea mică, care-și freca ochii, căci o deșteptase din primul somn.

»Copilo, ce cauți aici pe vremea acésta.

— Domnișóra m'a chemat.

»Ce dracu vrea cu asta? se gândi Orso. Dar se grăbi să desfacă epistola domnișórei Lidia, și pe când cetia, Chilina se urcă la soră-sa.

»Tatăl meu« așa scria miss Lidia, « a fost puțin cam bolnav; dar și fără de acésta este atât de leneș la scris, în cât sunt silită, ca să scriu eu pentru el. De ună-đi, după cum scii, și-a udat picerile la țermura mării în loc de a admira cu noi împreună peisagiul, și atât este de ajuns pentru a căpeta frigurile pe insula Dv. cea șarmantă Pare că ved ce față faci. De bună sémă cauți după pumnalul D-tale, însă sper că n'ai. Așa dară, tatăl meu a avut friguri și eu am avut puțină spaimă. Prefectul, pe care și acum îl găsesc de un om foarte amabil, ni-a procurat un medic tot atât de amabil, care în doué ڟile ne-a scăpat din necaz. Frigurile nu s'au mai reintors, și tata éráș voiesce să mérgă la vénétoře, eu însă nu i-o permit încă.

Cum ai găsit castelul D-tale de munte? Turnul de méđă-nópte nu s'a mișcat încă din loc? Sunt multe stahii în el! Te întreb despre acestea fiind că tatăl meu își aduce a minte, că i-ai promis cerbi, porci sălbatici și altele. Mergând la Bastia avem intențiunea ca să ne profităm de ospitalitatea D-tale, și sper că castelul della Rebbia, pe care l'ai descris de vechiu și dărăpănat, nu se va dărăma darupra capetelor nóstre. Cu tóte că prefectul este atât de amabil, în cât la el nu-ți lipsește nici o dată materia de petrecere — mă măgulesc că l-am scos din minți — totuș am vorbit de Măria ta. Ómenii de la judecată din Bastia i-a comunicat niște descoperiri despre un mișel, pe care-l țin închis, niște descoperiri care trebuie să depărteze prepusul D-tale. Dușmănia D-tale, care m'a neli-niștit une ori, trebuie să inceteze de acum înainte. Nu-ți poți face ideiă, cum mă bucur. Când ai plecat cu frumoșa voce-ratriciă, cu pușca în mână și posomorit mi te-ai părut mai corsican de cât ori și când — ba încă pré corsican. Îți scriu așa pe larg, fiind-că vremea-mi este lungă. Prefectul plécă, spre nefecire. Îți vom da de scire, când ne vom pune în mișcare către munții D-tale; eu voi scrie domnișórei Colomba, ca să-mi facă o mămaligută: O miia de salutări pentru dēnsa. Mă folosesc foarte mult de pumnalul D-tale, taiu cu el foile unui roman, ce am adus cu mine; dar acest fer grozav se supără de folosirea cea nedemnă și-mi rupe cartea. Adio Dom-nule, tatăl meu îți trimite multe salutări. Ascultă de prefect, este un om, care e în stare de a da un sfat bun, și face, cred pentru D-ta, un ocol. Voiesce să pună în Bastia o pétră fundamentală, asta trebuie să fiă, cred, o ceremoniă imposantă, și-mi pare réu că nu pot asista și eu. Un domn în haină brodată, cu ciorapi de mētase, cu eșarpă albă care ține în mână o lingură de zidar — și săvērșeste o cuvântare, ce-remonia să va incheia cu un strigăt de: să trăiască regele. —

Vei fi foarte vanitos vedénd că pentru D-ta am scris patru fețe pline, dar Domnule, ți-o repet, vremea mi-este lungă și din acésta causă îți permit a-mi scrie o epistolă lungă. Apropo mi s'a părut cam curios că nu mi-ai vestit fericita sosire în castelul Pietranera.

Lydia.

P. S. Te rog ascultă de prefect, și fă ce-ți va ڟice. Ne-am învoit, că așa va fi mai bine, și mie-mi va face plăcere.

Orso ceti acésta epistolă de trei, patru ori, însoțind în sine lectura cu un comentariu; apoi scrise un răspuns lung pe care-l trimise unui om din sat, ce mergea în aceiaș nópte la Ajaccio. Nici nu se mai gândi, ca să mai discute cu soră-sa despre dușmănia cu Barricini, epistola Lydiei îi prezentă tóte în lumină strălucită. Nu mai simțea nici ură, nici prepus. După ce așteptase câtva timp în dar reintórcerea soră-si, se culcă cu inima mai ușurată, de cum fusese de mult timp. Colomba după ce trimise pe Chilina cu o instrucțiune secretă petrecu cea mai mare parte a nopti căutând prin hârtii. Cu ceva înainte zorilor se aruncară petricele în geamurile ei; la acest semn cobóri în grădină, deschise o ușă ascunsă și dete intrare la doué ómenii de un aspect foarte réu. Prima ei grije fu de a-i duce în bucătărie și a li da de mâncare. Cine au fost acești bărbați, se va afla îndată.

XV.

Cătră șese ore dimineța un servitor al prefectului bătu la pórtă lui Orso. Primit de Colomba îi spuse că prefectul ar voi să plece, și ca așteptă pe fratele ei. Colomba fără a hesita, răspuse: fratele ei ar fi cădút pe scară și și-ar fi scrântit piciorul. Nefiind dar în stare, de a face un pas măcar, l'ar ruga pe Domnul prefect, ca să-l scuseze, și ar fi foarte îmbucurat, decă ar bine voi să trecă pe la dēnsul. Puțin după acésta veni Orso și întrebă pe soră-sa, decă prefectul nu l'ar fi chemat.

— Te rógă, ca să-l aștepti aici — îi ڟise cu cea mai mare siguranță.

Trecu o jumătate de óră fără ca să se fi vedut cea mai mică mișcare în casa lui Barricini. Orso întru aceia întrebă pe Colomba, decă ar fi descoperit ceva; ea răspuse că va da explicări dinaintea prefectului. Se făcea că este foarte liniștită, dar fața și ochii ei denunțau o ferbere mare. În fine se vedu deschidéndu-se ușa lui Barricini; prefectul în costum de călătorie eși mai întâiu, însoțit de primar și de cei doué fii ai săi.

Cât de mare fu surprinderea locuitorilor din Pietranera, cari, pândind de la resăritul sórelui, pentru a asista la plecarea primului funcționar al departamentului, îl vedură cu cei trei Barricini mergând peste piață drept spre casa lui della Rebbia și intrând acolo.

— Se impacă — ڟiceau politicii satului.

»Nu ți-am spus-o — adaogă un bătrén. — Ors' Antonio a trăit pré mult timp pe continent, pentru ca să póta procedea ca un om curagios.

— Inse observați, — răspuse un Rebbianist, — că Barricini merg la el. Îi cer ertare.

»Prefectul îi au prins pe toți,« replică bătrénul; »în ڟioa de astăđi nu mai este curagiu, și tinerilor le pasă așa de puțin de sangele părinților lor, ca și când ar fi cu toți bastarđi.

Prefectul nu fu puțin surprins când îl găsi pe Orso stând

drept în picere. Cu două cuvinte spuse Colomba cumcă ea ar fi mințit și-și ceru ertare.

»Dacă ai fi ședut în altă parte, Domnule prefect,« țise ea, »fratele meu ți-ar fi făcut visita încă de erî.«

Orso grămădi scuse peste scuse și asigură ca n'ar fi știut nimic despre această isteție proastă.

Prefectul și bătrénul Barricini păreau că dau creșemént asigurărilor sale, căci vedeau, cum o dojenea pe soră-sa; dar fii nu erau mulțămiiți.

— Își rid de noi, — țise Orlanduccio destul de tare pentru a fi aușit.

„Dacă soră-mea mi-ar face una ca asta,“ țise Vincen- tello; „îi aș tăia de grabă pofta de a începe érăș.“

Aceste cuvinte și tonul în care erau țise, dispăcură lui Orso și stricără dispozițiunea sa cea bună. Schimbă cu tinerii Barricini priviri, în care nu se arăta tocmai bunăvoînța. Acum se puseră toți jos, afară de Colomba, care remase în picere aprópe de ușa bucătăriei.

Prefectul luă cuvénțul și după câteva cuvinte despre prejudețele țerei, menționă despre cele mai înrădăcinate duș- mării, care adese-orî se baseau numai pe o neînțelegere. Apoi se adresă cătră primar și i țise, că Domnul della Rebbia n'ar fi creșut nici o dată, cumcă familia Barricini ar fi luat vr'o dată parte directă seu indirectă la evenimentul deplorabil, care îi răpise pe tată-séu, că în adevér ar nutri ceva indoieli în privința unui punct din proces, care s'a purtat între cele două familii, dar acum, fiind luminat prin descoperirile din urmă, ar fi pe deplin satisfăcut, și că ar dori să între în relațiuni amicale cu Domnul Barricini și cu fii séi.

Orso făcu o plecăciune cam silită. Domnul Barricini rosti câteva cuvinte, pe care nu le înțelese nimen; fii séi se uitară la birnele de pe plafond.

Prefectul continuă de a vorbi și era tocmai gata a spune și lui Orso ceia ce spusese lui Barricini. În acel moment

Colomba scóse niște hárții de sub legătura ei de gât, și se puse între améndoué părțile.

— Cu viiă plăcere — țise ea, — aș vedea sférșitul rês- boiului între familiile nóstre, dar pentru ca împăcarea să fiă sinceră, trebuia să ne lămurim și să nu lăsăm nimic în dubiu. — Domnule primare, mărturisirile lui Tomaso Bianchi imi erau suspecte din cauze bune, de óre-ce veniau de la un om atât de defăimat.

Am țis, că fiul D-tale ar fi putut să vedă pe acest om în temnița de la Bastia.

„Asta nu-i drept,“ replică Orlanduccio, „eu nu l'am vedut. Colomba îi aruncă o privire disprețuitoare și urmă cu o aparință de liniște.

— Ați explicat interesul, pe care l'ar fi putut avea To- maso pentru de a amenința pe Domnul Barricini în numele unui bandit primejdios, din dorința, de a păstra pe séma fra- telui séu, móra pe care o ținea de la tată-meu cu o arendă ieftină? —

»Asta-i lămurit« țise prefectul.

— Din partea unui miserabil ca Bianchi, se explică tóte — țise Orso înșelat prin cumpétul soră-si.

„Epistola plastografată,“ continuă Colomba cu ochii infocați, „pórtă data din 11 Iuliu. Tomaso era atunci la fratele séu în mórá.

— Da, — țise primarul, puțin cam neliniștit.

„Ce interes avea dară Tomaso Bianchi?“ exclamă Co- lomba cu triumf. Contractul fratelui séu expirase, tatăl meu îi dase drumul la 1 Iuliu. Éta protocolul tatălui meu, concep- tul scrisórei cu care se desface de el, epistola unui agent din Ajaccio, care ne recomandă un morar nou.

Terminând astfel dete în mânilor prefectului hárțile amintite.

Pentru un moment domni mirare generală. Primarul se îngălbăni. Orso încrunță sprincenile, și merse se vedă hárțile pe care prefectul le cetea cu multă atențiune. (Va urma.)

Zernesci, fabrica de hárție și fabrica de scânduri.

Sub Carpați cătră apus în drepta de la Buceci și de pasul Branului sub pólele Petri Craiului este aședată comuna Zernesci; éră la capul ei din jos se vede o zidire frumósă cu un etagiu, acésta este fabrica de hárție din Zernesci, la capul din sus altă fabrică.

Insemnătatea comunei și insemnătatea industriei în țera nóstră ne îndemnă a scrie câte ceva despre ele.

Comuna Zernesci este o comună mare românescă până mai desti-aní lamură românescă; ea este aședată la unul din isvórele Bârsei, care se varsă în Olt și până acolo conținutul se numesce »Țera Bârsei« e o frumósă grădină a Ardélului.

Bârsa are cinci isvóre mai mari anume: Bârsa Tămașului, Bârsa Groșetului, Bârsa lui Bucur, Bârsa Cherului și Isvórele Domnilor. Aprópe de acestea se află comuna Zernesci. Apa care curge din isvórele Domnilor se numesce »Riu,« el curge prin mijlocul comunei, éră la marginea comunei se varsă Bârsa.

Acest Riu are însușirea, că nu înghéță nici o dată, e curat ca cristalul și ar rămănea așa, decât s'ar păđi de spála-

tul rufelor și de alte scursuri. Are acest Riu și acea însușire, că el influințéză se nu înghețe apa Bârsei în óre-care conținut. Acésta însușire se vede, că a atras mai mult pe inființatoriți fabricelor ca să le zidescă unde se află. Mai are Riul numit și acea însușire atribuită de Dr. Meier, că cei ce sufer de óre- care inflamație la ochi spalându-se de multe orî pe ři în acel Riu, se tămăduesc. Pentru gurmaní este Riul mai de insem- nătate, că are păstrăvi și se scie, că aceștia sunt fórte gustoși.

Comuna Zernesci are preste 2700 suflete române de rel. gr. ort. și vre-o opt sute de case. Streinii cari a cercetat acésta comună le a făcut o impresiune bună, că are stradele largi, tot la câte țece case se vede câte o casă de pétřă în rënd bun aședată; părél de pre ulița mare e podit; are două bise- ricí, una veche mare, care arc între titorii ei pre unii voivóđi din România; alta biserică mai nouă frumósă unde este și cimiterul. Bisericile sunt impunătóre, curtea lor e incungiuarată cu zid. Bisericile au mai multe pământuri ca porțiune cano- nică pentru salariul preoților.

Comuna are o scôlă frumoasă cu un etagiu care cuprinde patru clase; pe frontispiciul scôlei cetesc: »lumină-te și vei fi.“

Acésta și alte sunt meritele fostului protopop acum episcop Il-Sa Ioan Mețian. In Zernesci este locul judecătoria cerc. regie. Sunt vre-o 4 prăvălii, e fabrica de hârtie, un ferestru cu mașine și cu 6 tăctori; comuna are drept de două târguri preste an și așa s'ar putea numi orașel.

Hotarul comunei este foarte întins, mai ales către mătă-nôpte ai să mergi o jumătate de țî cu piciorul până să ajungi la granița României, tot asemenea și către nord-ost unde se hotăresce cu comunele comitatului Făgăraș; către vest se hotăresce cu comunele Branului. Hotarul Zernescilor cuprinde puțin pământ de arătură, mai mult loc de pășune și păduri in vre-o dece munți. Munții se numesc: Zernoaga, Curmătura Ciocănea, Măican, Gruetcu, Runcu, Vigo, Țîlfa, Geozea și Bliदारul. Țîra muntele Ciurma, are povestea sa, o vom vedea.

Acești munți sunt proprietatea privaților din Zernesci pășune cu drept, comuna are păduritul. Ea posedea muntele Tămașiu pentru pășunit. Pădurea de pre

toți munții — o pretindeau Sasi din Brașov, că este proprietatea lor. De altmintrea pentru unii munți din aceștia s'au

aflat de juristul Nicolae Baiul chrisoave, cari arată, că privații le au cumpărat de la proprietarii boeri din România. Cu toate acestea comuna Brașovului a susținut pretenția sa de proprietate asupra pădurilor de pe munți pentru că avea și are dreptul regal de pășunit, de păscărit și de cărciumărit.

Pe timpul regelui Andrei 1224, când au venit Sasi pre aici erau in țera Barsei Bisenii liberi și regele declară și pre Sasi cu drept egal cu Bisenii, dară după ce s'au făcut unirea celor trei națiuni a Maghiarilor, Sasilor și Secuilor la 1437 contra Românilor, incet incet au încălecat Sasi din Brașov preste dominiul Branului și așa și preste Zernesci și au căpătat aceste comune anume: Branul, Zernesci, Noul, Săcelele ca tacsaliste comunei Brașovului, pentru-că inainte de Maria Theresia, primise comuna Brașovului însărcinarea de la regi a apăra granița in părțile Branului și Timișului. De atunci

SĂTEAN SĂSESC.

are comuna Brașov castelul de la Bran și-l susține cu castelan până ađl. Comunele numite aveau să dea deciucăla din rodu-

rile pământului și un cot de lemne pe an de doi trăgători din pădurile, cari le foloseau comunele și cari erau în cărțile funduară pe numele lor și pentru cari afară de comuna Zernesci se pörta proces încă și ađi; despre acestea vom aręta cele întemplete în Zernesci la alt loc.

Locuitorii comunei Zernesci după fisionomiă, statură și costum apar — decă ai înainte copiii după columna lui Traian — ca Dacii. Altfel ochii ageri, negri, trupul uscat, la față bruneți și cu judecată ageră. Limba și multele datine române păgânești îi dau de gol, că sunt corcitură din Romani adecă: remășițe din colonia lui Traian. Sę șicem ceva și umoriștilor: erau înainte cu 30 de ani vre-o ęee gușăți și fiindcă prin satele vecine Poeana Męrului și Holbav sunt mai mulți gușăți au devenit și Zerneșteni molipsiți, aceste guși nu șicem că au venit din Stiria din Gratz, ci din familii și unii medici șic că și apa din bălți e cauza. În Zernești nu mai aști gușă, că preoții după anul 1848 i-a premenit cu Olteni și vezi ađi tot ómeni frumoși în Zernești.

Sę descriem puțin pe fruntașii comunei din anii înainte de 1848. Incălțăminte lor consta din nisce cismoae preste cióreci de intrau amęndoue piciórele într'una. Aveau o cămașă cu pui roși mari la męceci de guler cu fir; o curea (șerpar) lată preste cămașă; un peptar de piele de mel cusut cu multe flori de mătase. Un cojoc din piele grea de berbece pęreiu pe deasupra; cei de a doua mână purtau o sarică mare a cărei lațe lungi și albe erau până la pământ și pe cap purtau o căciulă mare albă séu negră de cărlan. Acestea arętau pe locuitorul greu din Zernesci, care intrând în casă sę umplea casa, érá intrând în biserică nu-l incăpea strana. De aceștia sunt acum puține, că le-au luat locul nemțișorii. Inteligența: Advocații, notarul, judecătórii, comersanții sunt în costum european, au traiu european. Sunt goćimani, speculanți, judele și alții cu ghebe; érá cei mai mulți cu opincute, cu ciorecei largi; cu peptar de zeche și cu o zeche căprioie pe désupra în forma togei române, érna cu sarică, ér pe cap au pălărie rotundă orí o căciulă. În acéstă comună cei cu cultură și-au agonisit și avere, încă în scurt timp, li s'a rentat studiul. De ar ținea memoria celui ce le-a băgat gęrgăuni și ambiția sę invete carte și să sę facă mai vrednici de cât părinții lor.

Femeile (damele) pörta costumul european de modă; altele ghebe, sugne ca secelenele și puține pörta opincute, mai tóte pörta cisme séu ghețe; mai tóte preste iie au o fotă cu care sę invelue de la mijloc în jos într'un mod stręmt. Trupul cămăși e subțire la unele cu pui la altele de borangic, preste acestea au un peptar de materie séu de catifea și pe désupra o scurteică cu blană. Cele mai de jos pörta sarică, cele mai de frunte pörta ghebe. Pe cap au o căiță mică roșie preste ea un ștergar de borangic. Fetiteele pörta pęrul retezat pe frunte, altele pörta códe. Tóte albiturile femeiesci și hărbătesci fotele și-le lucra femeile. Dumneșeu să le țină năravul, că le va ținea și bunastarea. Costumul acesta femeiesc se vede și în România pe sub Carpați, pre la Buzeu și în granița Bucovinei.

Ocupațiunea locuitorilor din Zernesci este: plugăritul, lemnăritul, speculațiuni, fac și cărămidă, bote, ciubare, puțin sunt și maestrul: dulgherul modern, covrigari, argășitori, croitori; alții sunt și ocupați pre la fabrică și la firestreu. Fețele

locuitorilor sunt cam slabe căci maioritarea lucră lucruri grele, la câmp și la lemne, pré puțin au corpuri Bulgărești și cu rumeneală. Înainte vreme Geografia Transilvaniei tipărită în anul 1824 în limba germană la Sibiu, descrie lângă alte orașe și satul Zernesci, că jumătate din locuitori erau cărăuși; cealaltă parte oeri și plugari, produceau și napi. Ce păcat că nu a produs până ađi, că sę făcea și o fabrică de zăhar. Am apucat și eu vre o trei-ęeci și cinc șicărăuși, unii aveau câte două cară cu câte ęee cai; caii ca smei.

Era plăcut sę auđi conversațiile cărăușilor despre Segedin, despre Timișóra, Pesta și Viena. Un cărăuș Stoica Tipeiu tēnerul își istorisa: »M'am bolnăvit că în Viena mi sa spăriat caii cu carul și am avut mari necasuri«.

Din cărăușie își țiu de mare fericire, că în Dec. 1847 venea Episcopul Șaguna dela Pesta și eu l'am trecut în carul meu prin Ungaria până la Sibiu, Dóme cum îl injurau Maghiarii și el și eu auđiam. El era îmbrăcat cu o ghebă, nu s'a dat din car jos până în Ardeal. Am povestit multe cu Prea Sfinția sa.

Alt episod. În anul 1853 mę cercetase nisce amici din Sibiu. Trecęnd prin sat întâlniră trei fete bętrane, Pisculesele ele fusese la Viena. Bine ați venit? Ce ați vęđut la Viena. Ii Domnule bajocură, ciobani erau cu pălării înalte. Ele au fost duse de N. Baiul se-și apere un drept de moștenire la Imperatul cea ce a miruit.

În Zernesci erau și vre-o 6 tēlași mici cu oi. Cărăuși acestia aveau fețe de traiu bun; obraze sulemenite prin năuntru cu vin. În cămările acestora vedeai doi trei burduși de branză; trei patru slăniși, decă erau coborite din pod. În pod tronurile erau pline cu bucate męrunte și pivnița cu puțin de varză și cartofi, ear lăđile erau pline până sus cu pânzărie, cu scurteici vechi cusute cu fir și câte 20—30 cęrpe de mătase; érá la o parte câte o lădățue orí cęrpă cu sfanțichi și galbiori. În privința acésta mai că indresnesc a șic: »fostai lele când ai fost!« Economia de casă e de laudat, curățenia e acum mai desvoltată; podinele încă sę spală; grașdurile sę tincuesc, sę spoesc; au agățătore pentru vestmintele mari de sęrbători; când vin la biserică și cei mai sęraci sunt netezi. Dar când vin la Brașov? Economia vitelor este cam primitivă — escepție la onorațiori. Vitele dorm în curte (ogradă) stau în tină și gunoiu încat primăvara vitele pătinesc de durere de picióre; dar ei șic că economia cere acésta, căci sę aruncă pae prin curte, cari amestecate cu tină sę fac gunoiu. La vitele trăgătore eslea e plină tot de-a-una de fēn, de acésta prin Martie isprăvesc nutrețul. Despre grădinele lor ar fi de șic ceva, dar mai las.

II.

Trecutul istoric al comunei Zernesci.

Decă ar putea spune Pétra Craiului și Pasul Branului ce s'a întemplat pe aceste locuri multe lucruri de admirat am auđi, ce s'a petrecut pre aici de 14 sute de ani, orí mai înainte prin Celți prin Daci și Romani. Noi însemnăm pe scurt tradițiunile și cele ce sę aști scrise.

Zernesci, au numele acesta dela vre un nume propriu. Naționalii îl reduc tocmai dela Colonia lui Traian Zernensis. Acei patricii romani descrie bętrănul istoric Laurian, că s'ar

fi aşedat vis-a-vis preste Carpați cu România mică, unde este adî Cămpul lung. Nu e departe, pôte că a remas vre-o rămășiță din acele familii și de la acel nume și s'a înființat această comună Zernesci; ori are numele de la Zirne (Zine) séu de la vre un nume de om Zërnea, D-șeu scie!

Pre la anul 1420 trecënd Turcii pre aici au luat robî din țera Bârsei preste 60 mîi de suflete, d'atunci sê vede că sê numesce Apa Turcul și luncile Turcilor. De Turci fugind locuitorii s'au strămutat într'un munte depărtat cu numele Marian unde și-au fost făcut case și au început a face arături acărrozore séu ruine de locuințe sê vêd până adî. De vre-o 400 de anî încôce au început să sê are de nou prin acei munți și sê fac bucatele mărunte, érá fênul sê face de minune.

Pre la anul 1690 a fost bătălia cu turcii. Austriacii erau sub conducerea generalului Heisler; érá Turcii cu Românii din România sub conducerea revoluționarului maghiar Tököli.

Despre această bătălie cronicarul Mich. Cserei și George Sincai in chronica sa la pagina 152 scrie-astfel: »Anul 1690. Constantin II vodă Brancoveanul, ȃice Istoria bălăcenescă, vèdënd rēutatea ce o făcuse in anul trecut Heisler și Bălăceanul cu oștile nemțesti și voind sê le respătésca rēu pentru rēu, s'au unit cu comitele Emeric Tekeli, carele avea o sumă de ôste din Ungaria de sus și amendoi au cerut de la Imperatul turcesc oști Turcesci și Tătăresci, ca sê mērgă in Ardeal sê scôtă pe Nemți, făgăduind Constantin Vodă; că el va afla drum și plaiuri, pre unde fără primejdie vor intra tôte oștile in Ardeal și ascultândule ruga Imperatul, le-au dat Seraschir mare cu ôstea multă și pre Culcim Sultan cu Tătarii, și adunându-se in țera tôte oștile au pornit cătră Rucăr și aflând plain aprôpe de Bran au intrat tôte oștile spre Zernesci și spre Tohan. Decî prindënd de veste Generalul Heisler le au eșit inainte cu Nemții cu Ungurii și cu Secuții, căți i au avut și într'un ceas bătându-se étă au intrat Turcii cu Ungurii lui Tekeli și cu Românii lui Constantin Vodă și Tătarii printre Nemți și au început a tăia de zăcea trupurile Nemților ca hostanii și biruința a fost a Turcilor. In bătălia această au perit și Aga Constantin Bălăcénul acărui cap puindul Vodă într'o sulită in ȃiua de Sfântă Mărie l'au trimis in Bucureșci in curtea lui; și au prins viu pe Generalul Heisler, pre carele l'au robit Tekeli, și după cât va timp l'au lăsat pentru Dôrna lui Tekeli, care era la Nemți, făcënd schimb. Peritau atunci și Generalulu Teleki, Mihail al Ardélului și mulți boeri din Ardél. Tekeli au trimis cărți la tótă boerimea Ardélului ca sê vină la dēnsul, vestindu-se prinț al Ardélului de cătră Turci și cei mai mulți au venit ducēndu-se cătră Sibiu cu tôte oștile au trecut la un sat ce sê ȃice Cristian, acolo au făcut incoronarea ca sê fie prinț al Ardélului și petrecënd multă vreme étă au venit de la Pôrtă un Capigi Bașa cu caftan de biruință și au îmbrăcat pe Saraschirul, pe Hamul pe Constantin Vodă și pe Tekeli, însă fiind că norocul nu slujea lui Tekeli, acum însă nu i-a slujit, căci veni veste, că vine Marchionul din Baden cu tôte oștile nemțesci in Ardél, căruia neputândui sta Tekeli in contră au început a fugi cu caftanul in vine, Turcii. Tătarii și Constantin Vodă și Tekeli s'au tras cătră Brașov și pre la Vamă au trecut in Valachia, érá oștile s'au risipit după cum erau rēnduite.

Cronicarul Mihail Cserei descrie... »In 21 August mai

după amēți stând noi călări și Generali cu Tekeli căutând de pe stanul Törzburgului, cum sê lovesc oștile Trojan de cătră Zernesci, aduc vestea, că au intrat Turcii in țera; drept această pre noi Nemții împreună fugind ne-au dus cătră Zernesci. când mergeam cătră Tohan satul Zernesci ardea tare că l'aprinsese Tătarii...

Din tôte câte scriu cronicarii și alți istorici despre bătăia Turcilor cu Nemți la Zernesci sê intălesc toți, că Turcii cu Românii au trecut din România pre Valea Rucărului suinduse preste Tămaș, au coborit in Valea Tămașului cu mare greutate și pe vale in jos au venit și s'au postat de asupra comunei Zernesci sub Pétra Craiului și sub Mēgură; lupta centrală a fost in Ridișore unde s'au aflat mai multe iatagane și arme Turcești și unde sê vêd și adî movile strategice. Aici a fost prima lovire, de unde i-a respins pe Nemți până preste satul Tohan deasupra apei Turcul. Aici a fost a doua lovire unde i-a și nimicit pe Nemți, când erau ca la 6 mîi ostași și cu 32 stéguri. Nemții — scrie cronicarul M. Cserei: »vèdënd pre Sēcui că au început a sê retrage Heisler generalul încă fugia, Turcii i gonea; pe companiile de sub Generalul Doriu încă le au infrânt și le-au tăiat; ér pe Doriu l'au prins Tătarii și l'au legat de cōda calului. Acolo au perit Generalii Naehher și Magin, cealaltă ôste au fugit la satul Herman.

Până la anul 1836 granița Transilvaniei de cătră România era sub pôlele Carpaților. Cordonul militarilor austriaci păzitori era la capul satului Zernesci vis avis de fântănilor Domnilor. Multele treceri incolo la Bran și dincôce la Zernesci cu concesie și fără concesie i-a făcut pre Zernesceni și pe Tohăneni sê fie de două țeri. Sê povestesc că familiile fruntașe din Zernesci sunt Meșian de la Meșian, Baiulescu din satul Bailești din România și altele. Ce e drept Românii de sub Carpați de dincolo și de dincôce au privit Carpații ca un cal și satele nisce desagi cari i schimbă omul când dincolo când dincôce. Acestă o constată mai aprôpe revoluția lui Ipsilante și a lui Tudor de la anul 1821, când Brașovul, Zernesci și Branul erau plini de locuitori de dincolo și anul 1848 când Cămpina, Ploesți, Rucărul, Cămpu-lung, Bucureșci erau pline de Transilvăneni; mai des s'a intēplat această in seculii trecuți; decî cei din România nu au drept a privi pe Transilvăneni ca pe streini.

In anul 1848 fiind in tot Ardélul o resmiriță a venit până la Zernesci. In anul 1847 căpătaseră preoții un circular in care sê recomanda sê asculte poporul de guvernul din Pesta. Gazeta Transilvaniei însă pregătea cu siguranță pe publicul românesc la o revoluție. Intr'o Duminecă a venit alt circular prin care sê arală Preoțimeii, că sê vestescă poporului prin biserică, că Guvernul din Pesta nu sê supune Impēratului, poporul însă sê aibă credință cătră Impēratul Austriaci.

Intr'o Duminecă sēra pre la 6 ôre; era prin Nov. 1847 étă că vine in Zernesci Locotenentul suprem Itul și porunceste sê tragă clopotul de la biserică într'o dungă, ômenii spărioși inte sê adunară in Ulița mare; Itul le ȃice: Poruncă impēratésca este sê eșiți in lagăr la Șercaia; vè luați merinde pe trei ȃile și cari au puscî ori lănci sê și le ca și când va suna clopotul preste o jumătate de ceas toți să sê adune aici, altfel vor fi pedepsiți.

S'au adunat sērmanii ômenii și au pornit sēra pre la 7

óre pre valea Poeni Mărului către Șinca. Am făcut în vre-o două locuri puțină odihnă și am mers mai departe, oamenii din aceste sate s'au fost ridicat. A doua zi pre la 10 ore era la Șercaia o lume întregă ce nu mai vădusem. Pre aici se istorisau multe, cum ard Maghiarii satele în Ardeal; cum omor pe Preoți și pe Prefecți, muieri și copii. Acestea le aduse și Gazeta Transilvaniei. Se mai dicea că s'au resculat Secuții și sunt adunați la Hogiz. După trei zile retrăgându-se Secuții s'a desfăcut și lagerul nostru și ne a dat drumul a casă.

Acum începură și Românii să se organizeze în companii cu Căpitanii, Locotenenții, Sergenții și Corporalii și venind acasă fie-care se silea se-și procure pușci și lănci; așteptau ziua sângelui. Prefect era Constantin Secărean, el s'a strămutat la Sibiu și a venit în locui un alt domn pe care poporul îl numea: barbă roșie. El organiza ridicarea glótelor în Districtul Brașovului. Într'acea în Ardeal pre la Abrud sub Iancu și pre la Alba-Iulia sub Acsente; pre Târnava sub Amatu erau lupte crâncene și vârsare de sânge contra resculătorilor Maghiari în totă forma. Când se citea Gazeta prin sate se adunau bătrâni, tineri, muieri și copii și așa de sine să prepara îndărjirea și vârsarea de sânge. O parte bună o descrie Istoricul Papiu Ilarian, însă păcat este că nu se publică de către cei ce mai sunt în viață dintre luptătorii toate întâmplările parțiale că ele fac multă lumină, asupra Istoriei din anul 1848.

Când intră renumitul General Bem în Ardeal, Secuții prinseră curaj și pre la Hogiz începură a tortura, ei ardeau sate. Prefectul Molnar cu câteva companii militare halb-invalizi, (căci Granițerii erau în Italia în Longobardia) și cu Oltenii ținea pe Secuți în țera lor, era în Districtul Brașovului era Căpitanul Strava cu două companii militare bătrâni cu câți-va husari, cu gardiști, cetățeni și cu voluntari tineri de la școlă și de pre la bolți. Lângă acestia în rezervă erau și sătenii. Secuții făceau excursiuni preste Olt la Herman, Preșmer și la Budila. Am fost conduși să auzim tunurile în trei rânduri. Însă abia ne apropiarăm de Herman și două gulele curăți pe curăjosul Itu cu doi soldați dintre noi. Locotenentul rămas, comandă retragere, era noi o băgasem pe mâncă. Comandantul voluntarilor Profesorul Emilian făcea humor și ne deda la luptă și la morțe.

A doua luptă fu la Preșmer unde n'am luat parte, era a treia n'a fost glumă căci ne ingebase Secuții în pădurile Buzeului. Aici curgea de lângă tot copaciul glonțe asupra noastră, cade curăjosul Mazere din Schei, cad și alții, se imprăștia oamenii prin păduri, se prind mai mulți dintre noi între cari și doi Zernesceni, cari au fost prizoneri în Sângiorgi. Ioan Pop feciorul zugravului fostul profesor în Iași, scia să bată doba minunat, îl rugasem să ne fie dobaș; viind noi pre la Purcăreni, Târlungeni prin Satul lung ne-a oprit Căpitanul Strava la Dêrste. Se vedeau honvezi călări mergând în trop către Brașov, el a creșut că ei închid drumul, însă a fost numai o recunoscere, cu toate acestea în pas indoit am intrat preste Curmătura în Brașov însă fără dobă, căci ea are povestea sa.

Din aceste episoade se constată că Secuții erau mai bine organizați, ei aveau tunuri, ai noștri nici pușci cum se cade; Secuții fuseseră militari, noi abea aveam vre-o sută de acestia; pare că comanda militară de la Sibiu ținea glume până ce

Bem a cuprins Sibiuul când au invitat pe Ruși. Cu toate acestea Bem avea oștirea pedestră și călăreții adunături, dar tunurile și tunarii lui au rămas admirați, cu acestea a dat pe Austriaci și pe Ruși preste graniță; numai Acsente în Alba Iulia și Iancu în Munții Abrudului nu a fost învinși; ei au ținut ne luat în totă forma.

Când s'a respins preste munții armata austriacă trecând pre la Turnu Roșiu, pre la Timișiu și pre la Bran, în România, negreșit, că și Zerneștenii au venit în atingere, căci când în Bran era o parte din armată, în Zernesci erau concentrați mai mulți prefecți și inteligența din comitatul Făgărașului, cari de cari făceau planuri strategice cum s'ar putea topi o armată pre Riu etc.

Ei dar a doua zi a trebuit să fugă unii preste vama Branului în România și alții să se retragă în Munți unde se mai retrăsese strămoșii; în Zernesci dară mai rămăsese numai bătrânii și bolnavii.

Era prin luna lui Febr. 1848 și era un ger și o zăpadă mare, oamenii cu familiile cu copii încărcaseră ce avuseră prin case și băjeniseră cu toți pe lunca din Gura Bârsei lui Bucur. Cine se istorisescă bocetele, plâsetele și vaetele băjenarilor. Era cu ei și inteligența: D-nii Alduleanu, I. T. notarul B. Meșian, B. Baiulescu și alți. D-nul Alduleanu cu Bucur Gigimoc fac propunerea să ne suim sus la loculețe să vedem de departe pre cei ce vor veni și mai mult să venim ceva. Mergând vânătorii către Gruet au pușcat un porc mare sălbatic; l'a adus tiris pe un brad la focul nostru; era seara, ei au prăjit măruntaele și le am mâncat popesce. Ne-am pus a ne culca lângă foc, pusesem preste zăpadă cetină de brad, însă puteai dormi? Pe de-o parte ne dogorea, pre dedesupt rece, la spate ger de mama focului. E bună și câte o încercare de acestea să fi dat și să se scii prețui acea ce sufer sârmanii militari, când se află în lager. Decă nu creșteți coconăși, că îi ajung năbădăile la astfel de întâmplări, cari trebuie să vie în viața omului.

În dimineața zilei a doua, era un pârghar în sat, el spune că D-nul Aldulean cu bătrânii, cu judele a primit două companii maghiari în Zernesci; nu au ars nu a făcut nici o stricăciune. A provocat să se întorcă toți oamenii pre acasă, acela a venit și la noi. sus la Loculețe și ne-a spus că în ziua următoare vine Bem la Bran să cerceteze vama și poate că și la Zernesci și că a șis D-nul Alduleanu, că decă au pușcat vânătorii ceva, să aducă în sat ca să-l dea prezent generalului Bem. Am hotărât ca Gigimoc să se ducă cu vânătorii și cu vânatul în sat, era a doua zi să mergă deputație, condusă de D-nul Alduleanu la generalul Bem, cea ce s'a și întâmplat și a fost bine primită. Bem oprise faptele crâncene ca să mai ardă Maghiarii satele și să mutileze muierile și copii.

Ei dar ce a făcut inteligența că ea era proscrisă a fi omorită. O parte mare trecuse cu D. Meșian pre la Bran în România, cea laltă parte a făcut sfat și a șis: Maghiarii sunt în Zernesci de ce? Să ocupe cordónele, decă acum vor veni la cordónele de la Tâmașiu și ne va închide drumul, ne va prinde și ne va omori, decă se propune și se primesc: să trecem mai înainte preste Tâmașiu în România. Ne am luat traistele de pele din care ni se sfârșiseră mâncarea, am pornit-o de vale și iute către Tâmașiu, o am luat la picior. Era pre la 9 ore când am pornit, la 10 ore eram la Cordon în

Valea Tâmaşului, trecând ne-am odihnit puțin și am pornit mai departe. Când am început să suim muntele cel înalt al Tâmaşului, plaiul nu se cunoștea, zăpada era mare de 70 centimetri, cel ce făcea urmă înainte, de acela era mai rău. Toți strigară: cel tiner să meargă înainte, că e mai ușor. Vai de

el săracul, se cufunda în zăpadă până peste genunchi. A mers el o jumătate de oră înainte însă i asudase tot trupul; deveni obosit greu de nu mai putea merge. A trebuit să mai meargă a face urmă și alții.

(Va urma).

Idealul învățătorului român.

(Continuare.)

IV. Știința și cunoștințele învățătorului.

Pe lângă însușirile personale, care au să încorporeze pe învățător, ca să-l facă un model și o autoritate pentru tinerime, să cere ca el să-și fi câștigat și cunoștințele necesarii la chemarea lui.

Un om instruit este superior ignorantului în toate profesiunile, fie chiar cele mai modeste, și în toate cercurile vieții individuale ale familiei său ale societății.

Perfecțiunea societății corespunde esact și pretutindenea cu gradul de perfecțiune al individului și perfecțiunea individului se poate măsura cu întinderea și valoarea cunoștințelor sale. De aceea învățătorul are să-și câștige cunoștințe esacte mai de toți ramii de știință, pentru-că din toți are să predea și elevului său și încă într'un grad cu mult mai mare, decât s'ar cere să predea elevului său, ca astfel să se potă mișca cu atât mai liber în predarea materialului necesar. Relativ la această cităm o sentință a renumitului Goethe: »Nimic nu e mai teribil, de cât un învățător, carele nu scie mai mult decât trebuie să scie școlarii săi. Cine vrea să învețe pre alți, de multe-orî poate refăcea ce este mai bun din cea ce scie, dar nu-i este permis a fi semidoc.» — Pe lângă această să cere ca să aibă și aptitudinea de a putea preda cu înlesnire și de a cuprinde ușor orî ce lucru, pre care voiesce-a-l face cunoscut și școlarul. Învățătorul însă nu este numai instructor, ci și educator. De aceea să cere ca el să aibă simțiri agere spre a putea cunoșce felurile predispozițiunii și caractere ale copilului, ca astfel mai ușor să potă face învățământul acomodatibil naturii lui. Spre scopul acesta el trebuie să fie în orice grad și un bun psiholog și cu puferile și însușirile copiilor bine cunoscut spre a scie, ce să cultive și ce să încungiuie, ce e de lipsă și ce e superfluu său de prisos. De aceea unele cunoștințe antropologice despre constituțiunea și structura corpului omenesc și despre raporturile lui cu sufletul, încă i sunt de mare lipsă, căci fără acestea învățătorul nu va putea scie, cum să apere pre elev de unele bôle și de alte influințe stricaciôse, ce prea ușor să ivesc în viața lui.

Spre a putea preda cu facilitate materialul de lipsă din fie-care obiect de învățământ și spre a putea ținea o disciplină bună în școală, să cere de la învățător și o cultură științifică pedagogică didactică. Cultura această trebuie să se estindă după cuprins și după formă asupra fiecărui obiect de învățământ. Și anume:

1. Religiuinea: Religiuinea creștină, a cărui ideal este Isus Christos, modelul perfecțiunii; este o proprietate a inimii, o putere internă prin carea se împreună cugetile și simțimentele noastre cu D-șeu. Prin puterea ei ochiul conștiinței noastre

află și vede în tot locul pre D-șeu și legătura lui cu lumea și cu omenii, află și vede destinațiunea noastră în viață și scopul cel sublim al omenirii. Prin puterea această luminătoare aflăm și cunoșcem adevărul, frumosul și binele și descoperim legile cele veșnice ale lui D-șeu. Prin puterea această aflăm prețul și însemnătatea cea adevărată a vieții și putem face distincție între cele veșnice și între cele trecătoare. Caracterul religiuinei noastre ca atare să manifesteză prin legătura cea strânsă ce se constituie între D-șeu și om pe temeiul credinței, dragostei și al nădejdei.

Religiunea adună în inima omului tot ce e înalt și sublim din cer și de pe pământ și din acest material apoi edifică în internul omului întregitatea a lui precum și adevărata valoare și frumșetă a lui.

Din acestea să potă deduce că religiuinea are să fie cel mai important obiect de învățământ în școală. Scopul ei, precum vedurăm, este mai pre scurt de a forma inima, de a înălța simțul uman al omului și de a întări în morală. Locke ăice: Înainte de toate scopul principal al religiuinei este educațiunea morală și desvoltarea simțului moral, care trebuie să se sădască de timpuriu în inima cea fragedă a pruncului, — O iocônă posomorită ne presintă Francia, focarul culturei europene, când detrage învățământului primar, unul dintre cei mai însemnați factori ai lui, învățământul religiuinei.

Propunerea religiuinei în școlile primare ar fi mai mult o afacere a preotului și respective a catechetului de profesiune, care e obligat moralicesce a o propune nu numai omenilor crescuți, ci și tinerimei. Dar fiind-că preotul pe de o parte în cele mai multe locuri nu voiesce a-și lua asupra-și și această sarcină pe cât de grea, pe atât de nobilă și de sântă și care ar întregi această știrbitură în chemarea lui, ér pe de altă parte învățătorul voind ca să fie numai el singur școla și altul afară de el nimeni să nu se amestece în internul ei la predarea întregului învățământ, și astfel ca chemarea lui să nu aibă nici o știrbitură, trebuie să caute prin toate mijlocele posibile a se perfecționa și în direcțiunea această. De aceea să cere ca el să aibă și o esactă cunoștință a religiuinei creștine. Această cunoștință și-o potă câștiga învățătorul din studiul Sf. Scripturi și din istoria și literatura creștinismului, pe urmă din studiul naturii, din faptele morale și din evenimentele ce se petrec sub ochii lui. Acestea sunt adevăratele isvóre ale culturei religioase morale. Cultura religioasă morală îi este de lipsă învățătorului nu numai pentru a insufla copilului frica de D-șeu și a asculta și implini cu acurateță învățăturile lui, ci și pentru nobilitarea și cultivarea sa proprie și spre recomandarea prin această tot mai mult înaintea poporului.

În legătură cu acestea învățătorul să fie bine versat în cântările bisericesci. Acésta ridică vađa și autoritatea lui înaintea poporului într'un mod admirabil și în fine ca să pôta introduce și conduce și pre elevii săi în acésta direcțiune la serviciul divin.

2. Limba maternă. Limba maternă este centrul întregului învățământ și după religiune cel mai important. Scopul învățării limbei materne este de a deprinde pre elev ca să-și pôta exprima clar și precis atât verbal cât și în scris ideile și cugetările sale, să pôta înțelege și pre alții ce vorbesc și scriu și să pôta dobândi dexteritate în cetirea la înțeles și în accentuarea nimerită a materiilor de tractat. Mijlocul cel mai nimerit spre tôte acestea este fără îndoielă învățământul intuitiv séu esercițiile intuitive de cugetare și vorbire, scrierea corectă și cetirea fluentă și logică.

De acea învățătorul trebuie să aibă o deplină cunoștință a limbei materne, adecă să scie ceti, scrie și concipa. Să nu țină cine-va lucru ușor a ceti, când și renumitul Goethe a đis: „Eu sunt de 80 de ani și tot nu mă pot lăuda, că sciu ceti bine.” Êr réposatul Gavrilă Munteanu să exprimă așa: »Nimeni n'are dreptul la titlul de om cu cultură, care nu scie ceti limba maternă corect și chiar, care nu e în stare a-și exprima cu tótă securitatea, fie prin vorbire fie prin scriere, ideile și semțimentele sale.«

În genere să cunoască bine regulile ortografiei cu care scrie majoritatea literaților noștri, regulile gramaticale și să fie bine esercitat în stil și compozițiune; parte pentru de a satisface scopul limbei materne în școlă, parte pentru de a puté înțelege și cuprinde cu facilitate scrierile literare clasice ale celor mai renumiți bărbați ai noștri.

De acea limba maternă trebuie studiată bine din tôte punctele de vedere, mai bine ca orî care alt obiect de învățământ, de ôre-ce este obiectul cel mai greu de propus și tot de o dată, după cum vedurăm după religiune și cel mai important.

Tot în legătură cu limba maternă învățătorul trebuie să învețe și să studieze și o a doua limbă, care trece de cea mai cultă séu de care ar avea neapărată trebuință ca s'o scie și în care are să inițieze și deprindă și pre elevii săi. A cunoșce una séu mai multe limbi străine este de cel mai mare folos pentru fie-care om, și cu atât mai mult pentru învățător, de la care să cere să fie un focalar de știință în societate. Tot nemuritorul Goethe đice într'un loc, că: »cine nu cunoșce limbi străine, nici pe a sa proprie nu pricepe.«

3. Matematica (Aritmetica și Geometria). Scopul matematicii este de a face cunoscut pre elev pe calea intuițiunii cu o esactă cunoștință a noțiunilor de număr și a raporturilor de numărî séu de mărimî în spaț măcar pe atât, cât este de lipsă în viața practică, căci aproape mai tôte relațiunile sociale și private ale omului sunt strâns încopciate de regulile și calculele matematice.

De acea de la învățător să cere ca el să scie calcula cu

ușuritate atât verbal cât și în scris aproape orî ce temă matematică, după principiile cele mai noue pedagogice didactice. Și încă cu atât mai mult, că nici un studiu nu desvôltă și nu ageresce așa de tare mintea, ca studiul matematicii, ea s'a numit cu drept cuvânt: »gimnastica spiritului.«

4. Științele reale. Sub așa numitele științe reale să înțeleg: Geografia, istoria, istoria naturală, și fizica. Cine cunoșce pe deplin însemnătatea și frumoșele fructe ale acestor discipline în viață, nu mă îndoiesc, că se va grăbi a le pune la rangul cel mai de aproape al științelor înșirate până aci, pentru că ele sunt temeiul tuturor științelor. Și pe cât este de însemnată cunoștința acestor discipline, pe atât este de complicată și de dificilă predarea lor în școlă. Un învățător nenvestigat cu acestea nu se pôte numi adevărat învățător, ci mai mult un fel de cărpaciu. Tot zelul și străduința, ce ș'ar pune el în școlă, lipsite de aceste cunoștințe, sunt zadernice puținul rezultat ce-l va obținé, nu va fi pentru viață, ci pentru școlă, dar nu învățăm pentru școlă, ci pentru viață.

În fine învățătorul are să-și câștige cunoștințe și din cei lalți ramî ai științei pozitive, pentru-că din toți are să împărtășescă ceva pozitiv și elevului séu. După estensitate învățământul trebuie să cuprindă tôte ramurile științei, să fie universal, êr după intensitate învățământul să nu fie numai enciclopedistic, ci să introducă cu esactitate pre elevii în știință... Tractarea enciclopedistică a unei științe duce la superficialitate, têmesce interesul cercetării mai departe în știință și de acea este stricăciôsă educațiunii; că are înțeles numai după esaurierea unei științe ca resumat al ei... Scopul mai de aproape al învățământului, să înțelege, nu pôte fi nici acela de a da elevului o cantitate, cât se pôte mai mare de cunoștințe, ci el are de problemă a deștepta numai interesul pentru cunoștințe, pentru că nu cantitatea cunoștințelor determină valórea personală a unui individ, ci indemnul intern spre a scruta mai departe.*)⁶

Dintre toți ramî de știință învățătorul are însă să studieze cu profunditate psihologia. Despre acésta filosoful Herbert să exprimă așa: »Este convingerea mea, că o parte mare a imenselor lacune în cunoștințele nóstre pedagogice provine din necunoșcerea psihologiei și că până nu vom avea știința acésta, nu vom fi în stare a ne da séma nici chiar despre o singură ôră de învățământ, decât am proces bine séu réu.« — De aci să vede că studiul psihologiei pentru învățător e de o absolută necesitate și trebuie să se ia strânsă legătură cu studiul pedagogiei, pentru-că pedagogia însași nu este altceva de cât însași psihologia aplicată. De aci urméză dară că fie-care pedagog, să fie și un bun psiholog.

(Va urma.)

*) Principii din pedag. gen. de Dr. Ilarion Pușcariu pag. 83.

V A R I E T Ă Ț Î.

O viziune a lui Carol al XI.

Lumea își rîde de viziuni și de aparițiuni supranaturale; unele din ele sunt intru atât adevărite, în cât, decă n'am voi a crede in ele, ar trebui, pentru a fi consecinți, să aruncăm de o parte tôte documentele istorice.

Un protocol in cea mai bună formă, provăduț cu subsemnătura a patru martori autentici, garantéză adevărul întemplărei, pe care voiesc să istorisesc acum. Trebuie să mai adaog, cumcă prorocirea cuprinsă in acest protocol, a fost cunoscută și menționată cu mult timp inainte de a se fi implinit.

Carol al XI. tatăl renumitului Carol XII, a fost unul dintre cei mai despotici, dar tot o dată și cei mai înțelepți monarchi din căți a avut Suedia. Mărgini privilegiile extravagante ale nobilimei, nimici puterea senatului și făcu legi din propriul său arbitru. Cu un cuvânt: schimbă constituțiunea țeri, care, până la domnia sa, fusese oligarhică și sili staturile de a-i recunoște o autoritate absolută. Intru cealalte era un bărbat luminat, viteaz, devotat religiunii luterice, de un caracter rece, pozitiv și lipsit de puterea fantasiei.

Perduse de curând pe soția-sa Ulrica Eleonora. De și, după cum să dicea, asprimea sa accelerase sfârșitul ei, el totuș o stimase, și fusese atât de uimit de mórtea ei, pre cât nu s'ar fi așteptat de la un suflet cum era al său. De la acest eveniment deveni mai posomorit și mai tăcut, ca mai nainte și se puse pe muncă cu un zel, care denota trebuința de a depărta cugetări neplăcute.

Intr'o di de tómnă ședea târziu in halat și in pantofi dinainte a unui foc mare in cabinetul său din castelul de la Stokholm. Avea la sine pe consilierul său contele de Brahe, pe care-l onora cu favórea sa și pe medicul Baumgarten, care, in trecăt fie dis, făcea bucuros pe spiritul forte și care cerea, ca omul să se indoiască de tóte, numai de arta medicinală nu. In acea séră Carol îl chemase din cauza unei indispozițiuni.

Serata se prelungi in contra datinei și regele nu le dete ca de obicei prin o: »nópte bună« a înțelege, ca să se retragă. Cu capul plecat pe pșept, cu ochii întiți pe jarul din foc, stetea adăncit in o tăcere cumplită; era pe față, că i se urise de societatea sa, dar tot o dată să și simtea, că, fără de a sci pentru ce, se sfia de a rămănea singur. Contele Brahe simți pré bine, că prezența sa nu era pré plăcută și observase mai de multe ori, că Maiestatea sa ar avea lipsă de repaos; dar o mișcare de mână a regelui îl oprise pe locul său.

Doctorul din partea sa vorbi despre réul, ce ar aduce insomnia sănătăți, dar Carol borborosi printre dinți: »Mai stați, n'am încă poftă de dormit.«

Apoi se încercară diferite obiecte de petrecere, vorbiră de una alta, dar vorba se opri pe nesimțite. Era vederat, că Maiestatea sa se afla in una din dispozițiunile sale posomorite, și in asemenea cas, pozițiunea unui curtisan este fórte grea și delicată. Contele Brahe, creșend că tristețea regelui ar veni de la milnirea sa pentru pierderea soției sale, se uită la portretul reginei, care era atărnat in cabinet și dișe cu o oftare: este in adevăr aerul ei tot odată maiestuos și delicat.

»Bah«, dișe regele căruia i se părea că aude o reproșă, de câte ori se pronunța numele reginei dinainte sa, »regina a fost hidă, portretul este flatat«; apoi necăjindu-se in sine de asprimea sa, se sculă și făcu o preumblare prin odaiă, pentru a ascunde o alterațiune sufletescă de care îi era rușine. Se opri dinainte ferestrei, care răspundea spre curte. Nóptea era întunecată, luna stetea in primul pătrar.

Castelul, in care rezidéză astăzi regii Suediei, nu era încă terminat, și Cărol XI, care a pus fundamentul la acesta, locuia încă in castelul cel vechiu, care stă in vârful așa dișului »Ritterholm« și care vede spre lacul Mälar. Este un edificiu mare in forma unei copite de cal. Cabinetul regelui

era la marginea cea mai extremă, și față cu el era șala cea mare, in care se adunau staturile, când primeau vr'o împărtășire din partea regelui.

Ferestrele acestei săli păreau in acest moment iluminate de o lumină mare. Acesta păru regelui fórte minunat. Creșu la început, că această zare ar veni de la lumina vr'unui servitor. Dar ce avea să caute acum un servitor in o sală, care nu se deschisese de mult timp. Apoi lumina era pré strălucitoare pentru o singură luminare. S'ar fi potut mai curând atribui unui incendiu, dar nu se vedea nici un fum, giamurile nu erau sparte și nu se aușia nici un șgomot. Tóte vesteau mai mult o iluminare solemnă.

Carol privi câtva timp in tăcere la aceste ferestri. Contele Brahe întinse mâna spre un clopoțel și era gata să chieме un pagiu, care să se informeze de această lumină straniă, dar regele îl oprî. »Voiesc să merg eu însuș in sală«, dișe el. La aceste cuvinte cei din prejur vedură cum se pâli, ér fisi-onomia sa exprima un fel de oróre religiósă. Dar eși cu pași firmi, consilierul și medicul merseră după el, ținend fie-care din ei o lumină aprinsă in mâni.

Servitorul castelului, care păstra cheile, se culcase deja; Baumgarten îl desceptă și îi ordonă in numele regelui de a deschide indată ușile de la sala staturilor. Mirarea servitorului la acest ordin neașteptat fu mare; se îmbracă in cea mai mare grabă și merse după rege cu legătura sa de chei. Mai întâiu deschise ușa la o galerie, care era ca un fel de anticameră și de coridor. Regele intră; dar cât de mare îi fu mirarea când vedu, că păreții erau jur împrejur îmbrăcați cu postav negru.

»Cine a dat ordinul de a îmbrăca păreții cu postav negru? întrebă el cu vocea necăjită.

»Nimen, Sire, pre cât sci eu«, răspunse servitorul cu totul uimit. Când am pus să se măture galeria pentru ultima óre era îmbrăcată cu lemn de stejar, precum a fost in tot de-a-una. Aceste véluri nu vin de sigur din depositul de mobile al Maiestăți Tale«.

Regele purceșend cu pași grabnici, trecuse peste doue tertialități ale galeriei. Contele și servitorul mergeau in urma lui, Doctorul Baumgarten remase puțin inapoi și nu scia să rămănea inapoi său să mergă inainte. Îi era frică și de una și de altă. Decă nu mergea rămănea singur, decă mergea, se expunea cine scie cărei aventurî.

»Nu mergi mai departe, Sire«, dișe servitorul. »Pentru Dumneșeu, este vr'o vrăjitorie la mijloc. Acum, de la mórtea reginei, soției Maiestăți Tale, revine, după cum se dișe in această galerie. Dumneșeu să ocrotescă pe Maiestatea Ta!

»Oprește-te Sire«, dișe contele din partea sa. »Nu auș acest ton straniu, care vine din sala staturilor. Cine scie la ce pericole se expune Maiestatea Ta.

»Sire«, dișe Baumgarten, oprindu-se dinainte saiei celei mari, pe când o suflare de vânt îi stinse lumina sa, »permite cel puțin, ca să trimit după o companiă din dorobanții Maiestăți Tale«.

»Haideți să mergem inlauntru«, dișe regele cu vocea firmă; ér tu, servitorul saiei, deschide in grabă această ușă. Impinse cu piciorul de ea, și șgomotul produs prin lovitura piciorului său resună in ecoul boltiturilor, ca o impușcatură de tun.

Servitorul tremura așa de tare, încat cheia sa se lovea de bróscă, fără să fi fost in stare a o introduce in gaura ei.

»Un vechiu soldat, care tremură«, dișe Carol dând din umăr. »De grabă conte, deschide-ne această ușă.

»Sire«, răspunse contele, făcend un pas inapoi, »ordonéză-mi să merg in contra gurei unui tun danez său german, voi asculta, fără clintire; dar acum voiesci, ca să mé impotrivesc infernului.

Regele smuci cheia din mâinile servitorului.

„Ved pré bine»mise cu ton disprețuitor, „că trebuie să isprăvesc eu singur tréba; și până să-l fi putut reține suita sa, el deschisese ușa cea grósă de stejar și intrase în sala cea mare cu cuvintele: Dumneșeu să-mi ajute! Cei trei soți ai săi, mânați de curiozitate, care era mai puternică de cât gróza lor, și póte rușinându-se tot odată de a părăsi pe regele lor, intrară cu el împreună.

Sala cea mare era iluminată cu o mulțime nespúsă de luminări. Tapetele cele vechi erau acoperite cu postav negru. Ca de obicei erau aședate de-a-lungul păreților drapele germane, daneze și moscovite, trofeele armatei lui Gustav Adolf. Printre ele se vedeau stindarde suedice învăluite cu crepă de doliu. O adunare nenumérată acoperea băncile. Cele patru staturi, nobile, preoțimea, burghezimea și săteni ședeau toți pe locurile lor. Toți erau îmbrăcați în negru și acéstă mulțime de fețe omenesci, care răsărea din fundul întunecat, li luă celor patru privitori astfel vederile, încât nu erau în stare de a găsi vr'o fisioniă cunoscută prin mulțimea acelor fețe. — Astfel un actor față cu un public numéros nu vede de cât o massă incurcată, în care ochiul său nu póte descoperi nici un individ cert.

Pe tronul înălțat, de unde se adresa de obicei regele către adunare, vechi un cadavru, investit cu însemnele regale; spre dreapta sa stetea un copil, cu corónă în cap, cu sceptrul în mână; spre stinga un om bătrén seu mai bine șis un fantom se reșima de tron. Era învălit cu mantaoă de ceremoniă, ce purtau mai înainte regenti Suedii, până ce n'o ridicase Wasa la regat. Față cu tronul ședeau diferite persoane în ținută severă îmbrăcate în vestimente lungi și negre, care păreau a fi judecători; dinaintea lor stetea o mész acoperită cu cărți mari și gróse de pergament. Intre tron și între băncile adunării era un trunchiu învălit cu postav negru pe care stetea o secure.

Nimen din acéstă adunare supraumană nu părea a observa prezența lui Carol și a soților săi. La intrarea lor aușiră mai întâiu un borborosit incurcat, în care urechia nu era în stare de a distinge nici un ton accentuat. Apoi se sculă cel mai bătrén dintre judecătorii îmbrăcați în negru, care îndeplinea funcțiunile de președinte, bātu de trei ori cu mâna pe o carte din acele gróse care steteau pe masă. La acéstă urmă îndată o tăcere adencă. Nisce bărbăți cum se cade, îmbrăcați în vestimente bogate, dar cu mâinile legate la spate, intrară în sală prin o ușă, care era în fața aceleia prin care venise Carol. Pășeau cu capul ridicat și cu privirea netulburată. În dărâptul lor un bărbat robust îmbrăcat în o haină strémță, ținea capétul funii, cu care erau legate mâinile lor. Cel care mergea înaintea celorlalți, și care părea a fi cel mai însemnat dintre prizonieri, se opri în mijlocul sălei dinaintea trunchiului, la care privi cu mândriă disprețuitoare. În acelaș moment cadavru păru apucat de o tresărire convulsivică, și din rana sa curse sânge próspect, sânge roșu. Bărbatul îngenuchiă, întinse capul, securea luci prin aer și cădu cu un sunet năbușit în jos. Un părau de sânge se versă peste parchet, și se amestecă cu sângele cadavruului, ér capul rostogolindu-se pe podini, ajunsese până dinaintea picerelor lui Carol și le stropi cu sânge.

Până în acest moment stetese mut de nimiré, dar la vederea acésta grozavă, limba i se descleștă; făcu căli-va pași până la estradă, și adresându-se către acea persoană, care era investită cu o manta, pronunță cu inimă, cunoscutele cuvinte de conjurare: »Dacă esci a lui Dumneșeu, grăește, dacă esci al altuia, lasă-ne în pace!».

Fantomul grăi rar cu ton solemn: rege Carole, acest sânge nu va curge sub domnia ta (acum vocea deveni ceva mai neînțeleșibilă) dar cu cinci domni mai în urmă. Vai, vai, vai de sângele lui Wasa!».

Apoi începură a deveni mai puțin lămurite figurile acestei

adunări numeroșe așa încât semănară numai cu nisce umbre colorate; în curénd dispărură cu totul, luminările fantastice se stinseră, și numai luminările lui Carol și ale soților săi iluminau vechile tapete mișcate lin de vânt; să mai auși un borborosit slab și cam melodios, pe care unul dintre martori, îl compară cu șoptele vântului în frunșul agitat, altul îl asemenă cu tonurile strunelor unei harpe, care se rup în momentul, unde voiesci să le acordezi.

Toți depuseră în'tun fel despre aparițiune, care durase ca vr'o doue decii de minute.

Postavul cel negru, capul tăiat, părăile de sânge, care acoperiseră parchetul, tóte periseră de o dată cu fantómele, numai pe pantofii lui Carol remase o pétă roșie, care singură ar fi fost de ajuns; pentru a-i revoca scenele acestei nopți, decă nu s'ar fi întipărit deja destul de adenc în memoria sa.

Reintors în cabinetul său, ordonă a se face un proces verbal despre cele ce vechuse, care fu apoi subsemnat de el și de insoțitorii săi.

Cu tóte mesurile de precauțiune luate întru tăinuirea cuprinsului acéstu act dinaintea publicului, el totuși se divulgă încă pe când trăia Carol; există până în ziua de astăzi și nimeni nu i-a venit ideia de a se indoi de autenticitatea lui. Cuvintele de încheere sunt remarcabile: »Dacă aceia, ce am spus aici», șice regele, »nu este deplinul adevér, atunci renunți la tótă speranța întru-o viață mai bună, ce așa fi potut merita prin unele fapte bune, și mai cu sémă prin stăruințele mele pentru salutea poporului meu, precum și prin zelul, cu care am susținut religiunea antecedenților mei».

Dacă ne aducem a minte de mórtea lui Gustav III și de execuțiunea lui Ankarstrom, ucigătorul lui, vom afla multă asemenare între acéstă întempleră și între împrejurările acelei vișni minunate.

Bărbatul care fu decapitat dinaintea stărilor adunate, era Ankarstrom.

Cadavru în coronat a fost Gustav III. Copilul, fiu-séu și succesorul său Gustav Adolf IV.

Bătrénul, ducele de Südermanland, unchiul lui Gustav IV, care deveni regentele regatului, ér mai în urmă după detronisarea nepotului său, rege.

(Săteanul săses) reproduc în portul său original pe pagina 409 a numărului de față este luat de prin părțile Regiului. Porturile acéstu neam și acéstei stări sunt fórte diferite, cel ales de noi pentru a fi prezentat lectorilor nostri, este unul din cei mai pitoresci.

(Jubileul Stănescu). Ori ce român, care a trecut în cestii ani din urmă pe la Brașov, va fi cunoscénd numele de Stănescu. Va fi știind, că purtătorii acéstu nume, conduc o casă comercială din cele mai reputate: casa comercială »Frații Stănescu» cu un șied în Ploiesci, ér cu altul aici în Brașov. Șeful aședământului brașovean, Domnul Tache Stănescu avu fericirea de a împlini primul cart de secol al căsătoriei sale fericite cu Dómna Hareti născută Bureția. Cercul a binecuvântat munca lor onestă și neobosită și a vèrsat darul imbelșugărei asupra acéstei familii pré stimate. Plini de recunoscintă, către tatăl cel ceresc, ei n'au uitat nici odată de aprópele lor, exercitând necurmat și în discreșiune, rara virtute de binefacere nepretențioșă. Bucuria lor a împărțit-o tot de-a-una cu alți, decii cum ar fi putut să petrecă în tăcere a două-deci și cincele aniversare a căsătoriei lor, care fu o di de fericire pentru Domnialor. Asta ar fi fost în contra firei lor. Decii împărțiră bucuria ce o simțeau, cu toți aceia, cu care au stat și stau în o relațiune familiară, amicală seu de afaceri, arangiând o cină splendidă în sala cea mare de la Hotelul ,numérul 1« la care fură invitate peste 300 de persoane.

Era o serbare măreță, o serbare la care nu ni este dat noué românilor de a asista de multe ori. Căsătorii fericite, căsătorii binecuvântate, căsătorii în care după trecerea unui

cart de secol să domnescă aceiaș iubire, aceiaș bună înțelegere ca și, am putea, dice în luna de miere, sunt foarte rare în ziua de astăzi pe la toate némurile, și cu atât mai rare pe la românii. Serbarea această a fost serbarea amorului conjugal, manifestațiunea unor inimii nobile, unor caractere, care în modestia lor, cu toate mijlocele bănesci, se bucură de stima generală a toții lume.

O cină arangiată sub îngrijirea Domnului Tache și Dómnei Hareti Stănescu, putea ea să fiă altmîntre de cât splendidă, de cât, decă ni este permis a ne exprima așa — solidă, adică fără de cel mai mic defect, séu cusur, cum dice frații nostri de dincolo.

Multe bancheturi a vădut această sală, bancheturi date de ómeni cari trec de mai însemnați în ochii lumii, de cât acest patron venerat și această patrónă iubită a unei case comerciale, dar nici unul din aceste bancheturi n'a fost ca acesta așa defrumos, așa de vesel, dar de o veselie cumpătată și consciă de însemnătatea zilei.

Mesele jur împrejurul sălei, apoi încă două șiruri prin mijloc, steteau împodobite cu vase de flori, cu mezelicuri, torte, cofeturi, compoturi, ale căror aședare atrăgătoare, denotau la prima vedere, că părechia iubilantă se interesase de cel mai mic detail. În fundul sălei stetea spre drépta portretul Dómnei ér spre stânga portretul Domnului Stănescu, decă suntem bine informați, un dar festiv din partea nepotului Dlui și părtașul casei: Domnul Mihalache Stănescu. În fruntea mesei la locurile destinate pentru iubilari, buchete prețioșe, tot asemenea daturii festive.

Bucătarul hotelului a făcut minuni și a uimit pe óșpeți prin eschisitatele bucatelor. Vinuri excelinte, — dar astea toate încă n'ar fi explicat întrecerea de a ține, care de care câte un toast. Adese-orii se întempla de se sculau doi trei inși de odată, pentru a vorbi despre virtuțile, despre meritele părechii iubilante. Domnul Diamandi Manole fu cel dintăiu, care ținu un discurs bine simțit și rostit cu o căldură, care denota, că cele ce se spunea îi veniau din adencul inimei, ér nu numai de pe vèrful buzelor. Domnul paroch Bartolomeiu Băiulescu respunse în numele părechii iubilare, mulțămînd într'un discurs mai lung la toți în general și la mai mulți în special și anume, pentru iubirea, și sprijinul ce li-ar fi dat în decursul acestui restimp de două-deci și cincii de ani. Mai vorbiră, Domnul protopop Ioan Petric, Domnul profesor Herfurth, acesta în limba germană. Domnii advocați Ioan Lenger și Iosif Pușcariu, Domnul procuror Kenyeres începînd în limba maghiară și încheiînd în limba română; Domnul director școlar Stefan Iosif, Domnii profesori Dr. Glodariu și Dr. Bozoceanu, Domnul redactor Dr. Aurel Murășianu, Domnul invetător Dick, în limba germană, comptabilul casei: Domnul Senius și încă alții. D. Teofil Frâncu dete citire la o mulțime aprópe nesfèrșită de felicitări telegrafice, precum și a felicitării epistolare din partea Domnului protopop Iosif Barac, care, reținut de o indispozițiune, nu putuse asista la această serbare.

Acum musica, care însofișe decursul cinei cu melodii din cele mai plăcute, intonă marșul »Stănescu,« primit cu aplause frenetice, după care să ridicară mesele.

Acum cinară și musicanții (întreaga bandă militară sub conducerea personală a Dlui maestru de capelă) ér terminînd și ei cu cina, resună de o dată ritmul căluserilor. Vr'o doispre-dece sodali (călți de pe la meserii) îmbrăcați în costum național, își făcură intrarea cu mult tact, am putea chiar dice cu eleganță, conducătorul lor ținu un mic discurs părechii iubilante, apoi dansară căluserii și bătuta. După aceia fură polțiții să tréacă în sala de-a lăturea unde li se întinse o mesă. În decursul sèrei mai dansară o dată. Balul ținu până după șese óre dimineța; un cerc mai intim ca de vr'o 48 de părechii a petrecut chiar până la 10 óre.

Încheiînd acest raport, care nu v'a putut da nici pe departe o iconă fidelă despre distincțiunea acestei serbări, și des-

pre mulțămirea, putem dice sufletescă, cu care împlu pe toți participanții și credem tot asemenea și pe cei serbătorii, ne unim și noi cu generală urare din această sèră. ca să ne fiă dat a vedea pe iubilanți serbându-și a cincidecelea aniversare, pentru ei în fericire neschimbată, pentru noi însă sub împrejurări mai bune.

(Balul reuniunii femeilor române din Brașov) s'a serbat în sèra din 11/23 Ianuarie anului curent. Am scris serbat nu din eróre ci cu intențiune, căci acest bal a fost o adevărată sèrbătoare, și încă una din acele, care a mulțămînt în toate privințele pe toți. Tinerimea a fost mulțămîntă — dar când nu este mulțămîntă tinerimea de câte orii îi se dá mult dorita, cu foc rivnita ocaziune de a participa la un bal. Vai de feta și vai de junele atât de blasați, încât să remănă apatici chiar la un bal. Har Domnului n'avem să ne vaităm de apatie din partea junimei noastre, ea a fost veselă, voiósă și s'a dat plăcerei cu focul temperat numai prin datorințele impuse orii cărui om cult. Părechile căsătorite au putut fi și au fost mulțămite, căci cercetarea acestui hal, nu impusese capilor familiei acele jertfe pe care li impunea odinioară luxul nemésurat, etalat la — putem dice — ređutatul bal al reuniunii, și cu toate aceste n'a fost mai puțin strălucit de cât în anii trecuți, chiar de cât în culmea cea mai mare a strălucirii lor. La toaletele damelor se consultase numai bunul gust, iar nu scumpetea materiilor. Costumul național a predominat și a contribuit foarte mult atât la strălucirea balului, cât și la vivacitatea dansurilor, căci decă toate aceste dame, îmbrăcate acum în pitorescul costum național, ar fi firit după dênsele acele trenuri (șlepurii) exorbitante, precum se obiceiua până acum, dansatorii n'ar fi putut circula așa de bine prin sala plină.

Dintre onorațorii, Domnul comite suprem contele Bethlen Andras cu dómna, apoi Domnul general de Pollini, Domnul colonel baron de Hügel, au onorat acest bal cu prezența Domnialor. Alți streini, afară de un număr destul de mare de ofișeri din garnisóna noastră, de Domnul notar public Franz Linz cu soția sa, Domnul comerciant Werzar Lukacs și încă vr'o doi tineri dansatori, n'am observat. Familiile israelite, care de altă dată ne onora cu prezența Domnialor, au lipsit cu totul.

Acum am avea datoria, ca să spunem cine a fost regina balului, și care toalete au fost mai remarcabile, o datorie pe care însă din fericire, da, dicem din fericire, nu o putem indeplini, căci damele toate, cu puține excepțiuni, erau frumoșe, așa încât ni-ar cădea foarte cu greu de a face distincțiunile așteptate.

(Societatea de lectură a studenților) de la școlile medii române greco-orientale din Brașov a ținut Joi în 6 Ianuarie 1883 în sala cea mare a Gimnasiunii Române o ședință publică cu următorul program: 1, cuvînt de deschidere, rostit de conducătorul societății D. prof. Andreiu Barseanu; 2, »Cum a ajuns Ardélul la casa habsburgică«; disertațiune istorică de Ion Crăciunel; 3, Scene de ballet, de Bériot, fantasiă pentru violină cu acompaniament de piano, executată de Victor Roșca, pianul a fost ținut de D-ra Russu cu multă maestrie; 4, Făcutu-s'a omul prin civilizațiune mai fericit séu mai nefericit, cestiune de controversă între Arsenie Vlaicu și Moritz Cofler; 5, Vijelia, cor bărbătesc de Dürrner, executat de studenți sub conducerea studentului Grigorie Barseanu; 6, Gruisänger, legendă de V. Alecsandri, studiu de Gheorge Bogdan; 7, Sevenada, cor bărbătesc de Marschner, executat tot de studenți sub aceiaș conducere.

Acastă ședință a fost cercetată de un public foarte numeros, care a primit toate producțiunile cu aplause călduroșe. Cu plăcere constatăm și noi spiritul eminent de emulațiune ce domnesce printre studenții de de la gimnasiul nostru și ne bucurăm de rodul foarte mulțămitor, ce produce și a produs în ceta studenților nostri. Studiile cetite denotéză o seriósă aprofundare a obiectelor tractate.

Domnul Director Stefan Iosif încheiă ședința cu o cuvîntare bine simțită, accentuînd în ea meritele arhierului H. Sale D-I. Ioan Poppasu episcopul Caransebeșului, care în calitate sa ca protopop și ca bun cetățean român al orașului nostru a contribuit o dinioră în cea mai mare parte la întemeierea mărețului edificiu al școlilor.

(Domnișóra Emilia Lungu) cunoscută cetitorilor români, ca una din cele mai eminente scriitoare, a bine voit a intra în cercul colaboratorilor nostri. Chiar în numărul viitor vom publica o schiță foarte interesantă din péna Domniaci.

